

Παυλικιανών Κράτος

Περίληψη :

Το κράτος των παυλικιανών ιδρύθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 810 από το Σέργιο-Τυχικό, πνευματικό ηγέτη της θρησκευτικής κοινότητας των παυλικιανών. Τοποθετείται γεωγραφικά στην παραμεθόριο περιοχή ανάμεσα στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία και το αυτόνομο αραβικό κράτος της Μελιτηνής. Οι συγκρούσεις ανάμεσα στους Βυζαντινούς και το κράτος των παυλικιανών οδήγησαν στη διάλυση του τελευταίου, το 878, μετά την άλωση και καταστροφή της πρωτεύουσάς του Τεφρικής από το βυζαντινό στρατό.

Χρονολόγηση

9ος αιώνας

Γεωγραφικός εντοπισμός

Μικρά Ασία

1. Ανθρωπογεωγραφία

Το κράτος των [παυλικιανών](#) τοποθετείται γεωγραφικά στην ορεινή περιοχή δυτικά του Ευφράτη ποταμού, στα βορειοανατολικά της [Καππαδοκίας](#), σε στρατηγική θέση ανάμεσα στο αραβικό κράτος της [Μελιτηνής](#) και τα βυζαντινά εδάφη νότια και νοτιοανατολικά του [Πόντου](#). Τα σημαντικότερα αστικά κέντρα του ήταν η Τεφρική (ή Τιβρική, σημ. Divrigi της Τουρκίας), η οποία ιδρύθηκε μεταξύ 844 και 856, και οι παλαιότερες πόλεις Αργαούν (ή Αργαούς, σημ. Arguran) και Αμάρα (ή Άβαρα, σημ. Çakirsu), ευρισκόμενες γύρω στα 30-50 χλμ. βόρεια και βορειοδυτικά της Μελιτηνής. Επιπλέον, οι γραπτές πηγές αναφέρουν και έναν αριθμό φρουριών στην επικράτεια του κράτους των παυλικιανών (Κοπτός, Σπάθη, Κουτάκιον, Στέφανος, Ραχάτ). Δε διαθέτουμε σαφείς πληροφορίες για τη σύσταση του πληθυσμού, καθώς όμως οι περισσότεροι κάτοικοι του κράτους ήταν παυλικιανοί που είχαν εγκαταλείψει τα βυζαντινά εδάφη κατόπιν διωγμών, υποθέτουμε ότι η πλειονότητα των κατοίκων ήταν ελληνόφωνοι βυζαντινής καταγωγής. Από την άλλη, δεν μπορεί να αποκλειστεί και η ύπαρξη Αρμενίων ανάμεσα στον πληθυσμό, αφού το κράτος των παυλικιανών βρισκόταν κοντά σε αρμενικές περιοχές και η θρησκευτική κοινότητα περιλάμβανε στους κόλπους της μεγάλο αριθμό Αρμενίων.

2. Ιστορία

2.1. Η ίδρυση του κράτους

Η ίδρυση του κράτους των παυλικιανών τοποθετείται χρονικά μεταξύ των ετών 813 και 820, όταν οι αυτοκράτορες Μιχαήλ Α΄ Ραγκαβές και [Λέων Ε΄ ο Αρμένιος](#) προχώρησαν σε εκτεταμένους διωγμούς εναντίον των παυλικιανών στη Μικρά Ασία. Ηγέτης των παυλικιανών ήταν ο [Σέργιος Τυχικός](#), ιδρυτής της «εκκλησίας Λαοδικείας», δηλ. της κοινότητας των παυλικιανών στο Κυνοχώριον ή Κοινοχώριον (αρχ. Καινοχώριον, σημ. Mahala Kalesi), μια κόμη του Πόντου κοντά στη [Νεοκαισάρεια](#). Η αντίδραση των μαθητών του Σεργίου Τυχικού στους διωγμούς ήταν βίαιη, καθώς οι κάτοικοι του Κυνοχωρίου, σε συνεργασία με μια ένοπλη ομάδα μαθητών του Σεργίου, τους λεγόμενους «αστάτους», δολοφόνησαν τους κυριότερους διώκτες τους στην περιοχή. Μετά τις δολοφονίες, ο Σέργιος και οι άστατοι εγκατέλειψαν τα βυζαντινά εδάφη και κατέφυγαν στον Αμρ αλ-Ακτά (Amr al-Aqta'), [εμίρη](#) της Μελιτηνής. Ο τελευταίος παραχώρησε στους παυλικιανούς ως τόπο εγκατάστασης το Αργαούν και την Αμάρα, όπου ο Σέργιος Τυχικός οργάνωσε μια νέα κοινότητα παυλικιανών, την οποία ονόμασε «εκκλησία Κολοσσαίων». Παράλληλα, σε συνεργασία με τους Άραβες, οι παυλικιανοί πρόσφυγες άρχισαν να διενεργούν επιδρομές εναντίον των βυζαντινών εδαφών της Μικράς Ασίας. Ο Σέργιος Τυχικός παρέμεινε στην ηγεσία του κράτους των παυλικιανών ως το 834/835.

2.2. Η ένοπλη αντιπαράθεση με το Βυζάντιο

Μετά τη δολοφονία του Σεργίου Τυχικού,¹ την ηγεσία ανέλαβε μια ομάδα μαθητών του. Το 843/844,² κατά τη διάρκεια του διωγμού που είχε εξαπολύσει εναντίον των εναπομεινάντων παυλικιανών η αυτοκράτειρα Θεοδώρα, ο [Καρβέας](#),

Παυλικιανών Κράτος

πρωτομανδάτωρ του Θεοδότου Μελισσηνού, **στρατηγού** του **θέματος των Ανατολικών**, εγκατέλειψε το Βυζάντιο και μαζί με 5.000 διωκόμενους αιρετικούς κατέφυγε στο κράτος των παυλικιανών, όπου και ανέλαβε την ηγεσία. Γύρω στο 844 νίκησε σε μάχη τις βυζαντινές δυνάμεις και αιχμαλώτισε τον Κάλλιστο, **δούκα** Κολωνείας και φανατικό διώκτη των παυλικιανών. Οι παυλικιανοί συνέχισαν τις επιδρομές τους, σε συνεργασία με τους Άραβες των εμιράτων της Μελιτηνής και της Ταρσού. Οι πηγές αναφέρουν ότι από το 851 έως το 853 ο Καρβέας, σε συνεργασία με τον εμίρη της Ταρσού, Αλί ιμπν Γιαχγιά αλ-Αρμανί ('Alī ibn Yahya al-Armani), διενεργούσε ετήσιες επιδρομές στα βυζαντινά εδάφη της Μικράς Ασίας.

Στο μεταξύ, η αναγκαστική συγκατοίκηση των παυλικιανών με τους Άραβες είχε αρχίζει να είναι προβληματική. Ο Καρβέας αποφάσισε να ιδρύσει μια νέα πρωτεύουσα, την Τεφρική, σε αρκετή απόσταση από τη Μελιτηνή, ώστε να είναι ανεξάρτητη από αυτήν, και σε στρατηγικό σημείο κοντά στη βυζαντινή μεθόριο, ώστε να χρησιμεύει ως βάση για τις επιδρομές των παυλικιανών στα βυζαντινά εδάφη της Μικράς Ασίας και ως καταφύγιο για τους διωκόμενους παυλικιανούς. Η στρατηγική σημασία της νέας πρωτεύουσας δε διέφυγε της προσοχής των Βυζαντινών. Το 856 ο στρατηγός **Πετρωνάς**, που εκτελούσε χρέη **δομέστικου των σχολών**, επέδραμε εναντίον της, λεηλάτησε τα περίχωρά της, αλλά απέτυχε να καταλάβει την ίδια την πόλη.

Την άνοιξη του 859, ο Καρβέας έσπευσε σε βοήθεια των Σαμοσάτων, που αντιμετώπιζαν μεγάλης κλίμακας επίθεση από τους Βυζαντινούς. Οι παυλικιανοί διακρίθηκαν για τη γενναιότητά τους, συλλαμβάνοντας μεγάλο αριθμό Βυζαντινών αιχμαλώτων. Το 860 πραγματοποίησαν νέα επιτυχημένη επιδρομή στα βυζαντινά εδάφη του Πόντου, πιθανότατα σε συνεργασία με τους εμίρηδες Αμρ και Αλί.

2.3. Ο Χρυσόχειρ ηγέτης του κράτους των παυλικιανών

Ο Καρβέας πέθανε από φυσικό θάνατο (ασθένεια, σύμφωνα με τις πηγές) το 863 στην Τεφρική.³ Στην ηγεσία του κράτους των παυλικιανών τον διαδέχθηκε ο ανιψιός και γαμπρός του, **Χρυσόχειρ**. Τα επόμενα χρόνια, ο Χρυσόχειρ πραγματοποίησε πολλές επιδρομές εναντίον των Βυζαντινών. Οι σημαντικότερες ήταν αυτές στη **Βιθυνία** (θέματα **Οψικίου** και **Οπτιμάτων**), όπου λεηλάτησε της περιοχές της **Νίκαιας** και της **Νικομήδειας**. Ακόμη μεγαλύτερες καταστροφές προκάλεσε η επιδρομή του στα εδάφη του **θέματος Θρακησίων** το 869.⁴ Επί Χρυσόχειρος, το κράτος των παυλικιανών έφθασε στο απόγειο της δύναμής του.

Μετά τις καταστροφικές επιδρομές του Χρυσόχειρος, ο αυτοκράτορας **Βασίλειος Α΄** (867-886) αποφάσισε να έλθει σε διαπραγματεύσεις με το κράτος των παυλικιανών για τη σύναψη ειρήνης και την ανταλλαγή αιχμαλώτων. Για το λόγο αυτό έστειλε το 869 στην Τεφρική το μοναχό **Πέτρο Σικελιώτη**.⁵ Όμως, ο Χρυσόχειρ αρνήθηκε να συνάψει ειρήνη με τους Βυζαντινούς και ο Πέτρος αποχώρησε άπρακτος εννέα μήνες αργότερα, το 870. Η αποτυχία των διαπραγματεύσεων οδήγησε στην επανάληψη των στρατιωτικών επιχειρήσεων.

Την άνοιξη του 871⁶ ο αυτοκράτωρ Βασίλειος, επικεφαλής μεγάλης δύναμης, εκστράτευσε εναντίον των παυλικιανών. Ο Χρυσόχειρ κατάφερε να αποκρούσει την επίθεση των Βυζαντινών και να τους αναγκάσει να λύσουν την πολιορκία της Τεφρικής, αλλά κατά τη διάρκεια της εκστρατείας ο Βασίλειος ισοπέδωσε την πόλη της Αμάρας και τα φρούρια της Σπάθης και του Κοπτού.

Το 872⁷ ο Χρυσόχειρ προχώρησε στη διενέργεια μεγάλης επιδρομής στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας και λεηλάτησε τις περιοχές της Άγκυρας και των Κομμάτων στη Γαλατία, αποκομίζοντας μεγάλη ποσότητα λαφύρων. Ο αυτοκράτορας Βασίλειος έστειλε εναντίον των επιδρομέων το δομέστικο των σχολών Χριστόφορο, επικεφαλής των βυζαντινών στρατευμάτων. Ο τελευταίος περικύκλωσε τις δυνάμεις του Χρυσόχειρος στην περιοχή του **Βαθέως Ρύακος** (σημ. δίοδος Kalınırnak) και, την ίδια νύχτα, επιτέθηκε αιφνιδιαστικά εναντίον των παυλικιανών, τρέποντάς τους σε άτακτη φυγή. Ο Χρυσόχειρ έχασε τη ζωή του προσπαθώντας να διαφύγει.

2.4. Το τέλος του κράτους των παυλικιανών

Παυλικιανών Κράτος

Η ήττα των στρατιωτικών τους δυνάμεων στο Βαθύ Ρύακα και ο θάνατος του ηγέτη τους αποδυνάμωσαν το κράτος των παυλικιανών, το οποίο δε διέθετε πια ούτε τη δύναμη ούτε την ισχυρή ηγεσία για να επιβιώσει. Επιπλέον, οι συμμαχικές αραβικές ηγεμονίες δεν ήταν πλέον σε θέση να συνδράμουν τους παυλικιανούς. Το 873 ο Βασίλειος Α΄, επιστρέφοντας από εκστρατεία εναντίον των Αράβων της Μελιτηνής, επέδραμε στα εδάφη του κράτους των παυλικιανών και τα λεηλάτησε, καταλαμβάνοντας και ισοπεδώνοντας την πόλη του Αργαούν και πολλά οχυρά της περιοχής. Πλέον, η μόνη πόλη που παρέμενε υπό την εξουσία των παυλικιανών ήταν η πρωτεύουσα Τεφρική. Το 878 βυζαντινές δυνάμεις υπό το δομέστικο των σχολών Χριστόφορο κατέλαβαν την Τεφρική κατόπιν πολιορκίας και την κατέστρεψαν. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού της υποδουλώθηκε και μεταφέρθηκε στα βυζαντινά εδάφη, ενώ ένα τμήμα του ενσωματώθηκε στο βυζαντινό στρατό και στάλθηκε στη Νότια Ιταλία. Η άλωση της Τεφρικής σήμανε και το τέλος του κράτους των παυλικιανών, το οποίο για έξι δεκαετίες αποτελούσε επικίνδυνο αντίπαλο του Βυζαντίου στο ανατολικό σύνορο.

3. Οικονομία

Αν και δεν υπάρχουν στοιχεία για την οικονομία της περιοχής, υποθέτουμε ότι η σημαντικότερη πηγή εισόδων του κράτους των παυλικιανών ήταν τα λάφυρα από τις επιδρομές στα βυζαντινά εδάφη, καθώς και τα έσοδα από την πώληση των αιχμαλώτων ή την απολύτρωσή τους. Επίσης, δεν πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός ότι, τουλάχιστον κατά τα πρώτα έτη ύπαρξης του νέου κράτους, η οικονομική ενίσχυση εκ μέρους του εμίρη της Μελιτηνής θα πρέπει να ήταν σημαντική. Παράλληλα, οι συνεχείς αναφορές των βυζαντινών πηγών στη λεηλασία της γης και των δέντρων της επικράτειας των παυλικιανών οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η αγροτική οικονομία του κράτους ήταν σχετικά ανεπτυγμένη. Τέλος, είναι πολύ πιθανή η ύπαρξη τεχνιτών και άλλων επαγγελματιών στις πόλεις των παυλικιανών: ο ίδιος ο Σέργιος-Τυχικός, πρώτος πολιτικός και πνευματικός ηγέτης του κράτους κατά τη δεκαετία του 820, εργαζόταν στο Αργαούν ως ξυλουργός.

4. Κοινωνία – θεσμοί – πολιτειακή οργάνωση

Όπως ήταν αναμενόμενο, η κοινωνία του κράτους των παυλικιανών στρεφόταν γύρω από τη θρησκευτική κοινότητα («εκκλησία Κολοσσαέων») που είχαν ιδρύσει μετά την εγκατάστασή τους στο Αργαούν και την Αμάρα. Αρχικά, η πολιτική εξουσία στο κράτος των παυλικιανών ταυτιζόταν με την πνευματική, καθώς και τις δύο ασκούσε ο Σέργιος-Τυχικός, έβδομος και τελευταίος «διδάσκαλος» των παυλικιανών. Ως μαθητές και στενοί συνεργάτες του Σεργίου αναφέρονται στις πηγές ο Μιχαήλ, ο Κανακάρης και ο Ιωάννης Αόρατος, καθώς και ο Θεόδοτος, ο Βασίλειος και ο Ζώσιμος. Οι άνδρες αυτοί ήταν γνωστοί ως «συνέκδημοι», καθώς είχαν ακολουθήσει τον Σέργιο στις ιεραποστολικές περιόδους του στη Μικρά Ασία μεταξύ 802 και 811. Αν και εντός των κόλπων των παυλικιανών υπήρχε σχίσμα, καθώς ένα μέρος των αιρετικών, οι λεγόμενοι «Βανιώτες» ή «Βανίτες», παρέμεναν πιστοί στο [Βαάνη](#), έκτο «διδάσκαλο» και αντίπαλο του Σεργίου, εντούτοις η εξουσία του Σεργίου ήταν αδιαμφισβήτητη, καθώς οι οπαδοί του έλεγχαν τους αστάτους, την ένοπλη δύναμη της κοινότητας.

Μετά τη δολοφονία του Σεργίου, την εξουσία ανέλαβαν οι μαθητές του. Σύμφωνα με τις πηγές, φαίνεται ότι υπήρχε κάποια εσωτερική διαβάθμιση στην ιεραρχία, καθώς μόνον οι Μιχαήλ, Κανακάρης και Ιωάννης Αόρατος είχαν λάβει τον τίτλο του «ιερέα, αν και οι αποφάσεις λαμβάνονταν από κοινού. Για την καλύτερη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού, οι «συνέκδημοι» διόρισαν έναν αριθμό κατωτέρων υπαλλήλων, τους «νοταρίους».

Το συμβούλιο των μαθητών του Σεργίου-Τυχικού διατήρησε την εξουσία στο κράτος των παυλικιανών περίπου έως το 844, όταν στη θέση του ηγέτη εξελέγη ο νεοφερμένος Καρβέας, ο οποίος διέθετε στρατιωτική εμπειρία και ανδρεία. Καθώς οι πηγές δεν είναι διαφωτιστικές, δε γνωρίζουμε αν η εξουσία του ήταν απόλυτη ή αν έπρεπε να τη μοιραστεί με τους «συνεκδήμους». Πάντως, δεν υπάρχουν πληροφορίες για εσωτερικές συγκρούσεις την περίοδο αυτή στο κράτος των παυλικιανών. Η θέση του Καρβέα πρέπει να ήταν αρκετά ισχυρή, καθώς ο διάδοχός του, Χρυσόχειρ, σχεδόν κληρονόμησε το χρίσμα, όντας εξ αίματος συγγενής και γαμπρός του προκατόχου του. Άγνωστες παραμένουν οι σχέσεις του τελευταίου ηγέτη του κράτους των παυλικιανών με τους Βασίλειο και Ζώσιμο, τους μόνους από τους παλαιούς συντρόφους του Σεργίου που ζούσαν ακόμη το 863.

5. Θρησκεία

Παυλικιανών Κράτος

Όπως ήταν αναμενόμενο, η κοινωνία του κράτους των παυλικιανών στρεφόταν γύρω από τη θρησκευτική κοινότητα («εκκλησία Κολοσσαίων») που είχε ιδρύσει ο Σέργιος-Τυχικός μετά την εγκατάστασή τους στο Αργαούν και την Αμάρα. Επίσης, το ιεραποστολικό έργο του Σεργίου είχε επεκταθεί και στη Μοψουεστία της Κιλικίας, όπου ίδρυσε τη λεγόμενη «εκκλησία Εφεσίων». Η αίρεση των παυλικιανών, όπως είχε διαμορφωθεί τους προηγούμενους αιώνες, αποτελούσε το μοναδικό θρησκευτικό δόγμα εντός του κράτους. Από τα λεγόμενα των πηγών είναι προφανές ότι, τουλάχιστον έως το 843-844, οι αρχηγοί του κράτους των παυλικιανών ήταν ταυτόχρονα και πνευματικοί ηγέτες της θρησκευτικής κοινότητας. Αυτό συμπεραίνεται από το γεγονός ότι, αν και οι Παυλικιανοί δεν εξέλεξαν άλλον «διδάσκαλο» μετά το θάνατο του Σεργίου-Τυχικού, οι διάδοχοί του στην εξουσία ονομάστηκαν «ιερείς», ενώ οι «νοτάριοι», πέρα από κρατικοί αξιωματούχοι, ήσαν υπεύθυνοι και για την εύρυθμη λειτουργία της εκκλησίας των παυλικιανών. Ίσως οι «ιερείς» να συνέχισαν να εκτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα και μετά το 844, όταν πλέον οι ηγέτες των παυλικιανών ήσαν στρατιωτικοί αρχηγοί και όχι πνευματικοί καθοδηγητές.

Άλλες πληροφορίες για την εκκλησιαστική οργάνωση του κράτους των παυλικιανών δε διαθέτουμε, πέρα από ενδείξεις που υπάρχουν σχετικά με την πιθανή υιοθέτηση ισλαμικών εθίμων από τους παυλικιανούς, αποτέλεσμα της στενής συνεργασίας και της συνεχούς επαφής με τους Άραβες της Μελιτηνής. Πιθανώς οι παυλικιανοί πρόσφυγες να αναγκάστηκαν κάποια στιγμή να μεταστραφούν στο Ισλάμ, όταν κατέφυγαν στα εδάφη της Μελιτηνής, αν και οποιαδήποτε τέτοια μεταστροφή θα ήταν αποτέλεσμα πολιτικής πίεσης και, βεβαίως, εντελώς εικονική.

Η μοναδική εκκλησιαστική (αν και όχι δογματική) διαμάχη στους κόλπους της εκκλησίας των παυλικιανών στο Αργαούν συνέβη την εποχή του θανάτου του Σεργίου-Τυχικού (834/5), όταν ξέσπασε μεγάλης κλίμακας διωγμός εναντίον των οπαδών του Βαάνη από τους οπαδούς του Σεργίου, οι οποίοι προέβησαν σε μεγάλο αριθμό δολοφονιών. Η αιματοχυσία έλαβε τέλος με την παρέμβαση του Θεοδότου, ενός από τους «συνεκδήμους», ο οποίος απέτρεψε τον περαιτέρω φόνο των Βανιωτών.

6. Εκπαίδευση

Καμία πληροφορία δε διαθέτουμε για την εκπαίδευση στο κράτος των παυλικιανών, καθώς οι γραπτές πηγές σιωπούν.

7. Πολιτισμός

Δε διαθέτουμε στοιχεία για την πνευματική και καλλιτεχνική κίνηση στο κράτος των παυλικιανών. Μπορούμε μόνο να υποθέσουμε ότι ήταν μηδαμινή, καθώς οι παυλικιανοί ήσαν απασχολημένοι σχεδόν αποκλειστικά με τη διεξαγωγή του αγώνα εναντίον των Βυζαντινών, ή ότι τα υπολείμματά της καταστράφηκαν με την πτώση του κράτους και την υποταγή των αιρετικών στο Βυζάντιο.

8. Οικοδομήματα

Οι γραπτές πηγές δεν αναφέρουν κάποιο σημαντικό οικοδόμημα στην επικράτεια του κράτους των παυλικιανών, εκτός βεβαίως του οχυρωματικού περιβάλλοντος της Τεφρικής, ο οποίος περιγράφεται ως ισχυρότατος. Τα ερείπια που σώζονται στην τοποθεσία της Τεφρικής προέρχονται από τη βυζαντινή οχύρωσή της (τέλη 9ου – αρχές 10ου αιώνα), όταν η πόλη είχε γίνει έδρα Βυζαντινού στρατιωτικού διοικητή.

---

1. Ο αιρεσιάρχης είχε μεταβεί στο υπερκείμενο του Αργαούν όρος προκειμένου να κόψει δέντρα, καθώς εργαζόταν και ως ξυλουργός. Στο σημείο αυτό τον συνάντησε ένας Βυζαντινός ονόματι Τζανίων, ο οποίος, έπειτα από σύντομη πάλη, του αφαίρεσε το εργαλείο που κρατούσε και με αυτό τον δολοφόνησε. Πέτρος Σικελιώτης, *Ιστορία*, στο Astruc, Ch. κ.ά. (επιμ.), “Les sources grecques pour l’histoire des Pauliciens d’Asie Mineure”, *Travaux et Mémoires* 4 (1970), 65, 26-67, 9.

2. Η Nina Garsoian, *The Paulician Heresy* (The Hague - Paris 1967), σελ. 126-127, θεωρεί έτος φυγής του Καρβέα το 843 ή το 844 και θεωρεί λανθασμένες τις απόψεις παλαιότερων μελετητών, οι οποίοι χρονολογούσαν τη φυγή προ του 842.

Παυλικιανών Κράτος

3. Ο Runciman, S., *The Medieval Manichee. A Study of the Christian Dualist Heresy* (Cambridge 1947, επανεκτύπωση 1955), σελ. 41, και η Nina Garsoïan, *The Paulician Heresy* (The Hague - Paris 1967), σελ. 128, παρασύρονται από ορισμένες βυζαντινές πηγές οι οποίες υποθέτουν ότι ο Καρβέας ακολούθησε τον εμίρη της Μελιτηνής στην επιδρομή του τελευταίου στη Μικρά Ασία το 863. Κατά συνέπεια, οι δύο ερευνητές θεωρούν ότι ο Καρβέας σκοτώθηκε στις 3 Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους, κατά τη συντριβή των Αράβων από τους Βυζαντινούς στο Λαλακάονα. Ο P. Lemerle, "L'histoire des Pauliciens d'Asie Mineure d'après les sources grecques", *Travaux et Mémoires* 5 (1973), σελ. 39-40, ακολουθεί τις πιο αξιόπιστες αραβικές πηγές και τον Πέτρο Σικελιώτη, οι οποίοι αναφέρουν σαφώς ότι ο Καρβέας πέθανε το 863 στην Τερρική από ασθένεια.
4. Κατά τη διάρκεια της επιδρομής αυτής, ο Χρυσόχειρ κατέλαβε και λεηλάτησε την Έφεσο, όπου βεβήλωσε και το ναό του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου. Ο Runciman, S., *The Medieval Manichee. A Study of the Christian Dualist Heresy* (Cambridge 1947, επανεκτύπωση 1955), σελ. 42, χρονολογεί την επιδρομή του Χρυσόχειρος στο θέμα Θρακησίων και την Έφεσο στο 867 ή 868.
5. Κατά τους Grégoire, H., "Sur l'histoire des Pauliciens", *Académie royale de Belgique. Bulletin de la Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques* 22 (1936), σελ. 224-226, και Loos, M., "Deux contributions à l'histoire des Pauliciens, I, A propos des sources grecques reflétant des Pauliciens", *Byzantinoslavica* 17 (1956), σελ. 19-57, ο Πέτρος ο Σικελιώτης ταυτίζεται με τον Πέτρο τον Ηγούμενο, συγγραφέα ενός ιστορικού έργου για τους παυλικιανούς που φέρει μεγάλες ομοιότητες με το σύγγραμμα του Πέτρου του Σικελιώτη. Όπως υποστηρίζει ο Grégoire, το κείμενο του Πέτρου του Ηγουμένου συνιστά σύνοψη της *Ιστορίας των Παυλικιανών* του Πέτρου του Σικελιώτη, άποψη που δεν αποδέχεται ο Loos, ο οποίος θεωρεί ότι το ιστορικό σύγγραμμα του Πέτρου του Ηγουμένου έχει γραφεί πριν από την *Ιστορία των Παυλικιανών*.
6. Ο Runciman, S., *The Medieval Manichee. A Study of the Christian Dualist Heresy* (Cambridge 1947, επανεκτύπωση 1955), σελ. 42, χρονολογεί την εκστρατεία του Βασιλείου Α΄ στο έτος 870.
7. Ο Runciman, S., *The Medieval Manichee. A Study of the Christian Dualist Heresy* (Cambridge 1947, επανεκτύπωση 1955), σελ. 43, χρονολογεί την επιδρομή του Χρυσόχειρος στην Άγκυρα στο έτος 871. Η Nina Garsoïan, *The Oxford Dictionary of Byzantium* 1 (New York - Oxford 1991), σελ. 452-453, βλ. λ. "Chrysocheir", τοποθετεί λανθασμένα το θάνατο του Χρυσόχειρος στο έτος 878-879, όπως και ο Haldon, J. F., *The Byzantine Wars* (Stroud 2001), σελ. 85.

Βιβλιογραφία :

	Ιωάννης Σκυλίτζης , <i>Σύνοψις Ιστοριών</i> , Thurn, I. (ed.), <i>Ioannis Skylitzae Synopsis Historiarum, Corpus Fontium Historiae Byzantinae</i> 5, Berlin – New York 1973
	Hild F., Restle M. , <i>Kappadokien. Kappadokia, Charsianon, Sebasteia und Lykandos</i> , Wien 1981, TIB 2
	Αναστασίου Ι.Ε. , <i>Οι Παυλικιανοί. Η ιστορία και η διδασκαλία των από της εμφανίσεως μέχρι των νεωτέρων χρόνων</i> , Αθήνα 1959
	Χριστοφιλοπούλου Α. , <i>Βυζαντινή Ιστορία 2:1</i> , Θεσσαλονίκη 1993
	Garsoïan N. , <i>The Paulician Heresy. A Study of the Origin and Development of Paulicianism in Armenia and the Eastern Provinces of the Byzantine Empire</i> , The Hague – Paris 1967
	Ostrogorsky G. , <i>Ιστορία του βυζαντινού κράτους 2</i> , Αθήνα 1979, Παναγόπουλος, Ι. (μτφρ.)
	Runciman S. , <i>The Medieval Manichee. A Study of the Christian Dualist Heresy</i> , Cambridge 1947
	Grégoire H. , "Sur l'histoire des Pauliciens", <i>Académie royale de Belgique. Bulletin de la Classe des Lettres et des Sciences morales et politiques</i> , 22, 1936, 224-226
	Lemerle P. , "L'histoire des Pauliciens d'Asie Mineure d'après les sources grecques", <i>Travaux et Mémoires</i> , 5, 1973, 1-144

Παυλικιανών Κράτος

	Loos M. , "Deux contributions à l'histoire des Pauliciens I: À propos des sources grecques reflétant des Pauliciens", <i>Byzantinoslavica</i> , 17, 1956, 19-57
	Ludwig C. , "Wer hat was in welcher Absicht wie beschrieben? Bemerkungen zur Historia des Petros Sikeliotis über die Paulikianer", Berger, A. et al. (eds), <i>Varia II</i> , Bonn 1987, ΠΟΙΚΙΛΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ 6, 149-227
	Haldon J.F. , <i>The Byzantine Wars</i> , Stroud 2001
	Foss C. , "Tephrike", A. Kazhdan (ed.), <i>The Oxford Dictionary of Byzantium</i> 3, New York – Oxford 1991, 2025
	Garsoïan N. , "Chrysocheir", Kazhdan, A. (ed.), <i>The Oxford Dictionary of Byzantium</i> 1, New York – Oxford 1991, 452-453
	Garsoïan N. , "Karbeas", <i>The Oxford Dictionary of Byzantium</i> 2, New York – Oxford 1991, 1107
	Συμεών Μάγιστρος , <i>Χρονικόν</i> , Wahlgren, S. (ed.), <i>Symeonis Magistri et Logothetae Chronicon</i> , Corpus Fontium Historiae Byzantinae 44:1, Berlin – New York 2006

Δικτυογραφία :

	Byzantine Ideas on Reincarnation and Final Restoration http://www.doaks.org/DOP55/DP55ch08.pdf
	Paulicians http://www.newadvent.org/cathen/11583b.htm
	Review: The Paulician Heresy de GARSOIAN(Nina G.) http://www.persee.fr/showPage.do;jsessionid=2240EA634E20119D0F0F93885980F839.erato?urn=assr_0003-9659_1969_num_27_1_2658_t1_0180_0000_1
	The Paulician Heresy http://oll.libertyfund.org/?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=1559&chapter=90435&layout=html&Itemid=27
	Византийская империя в IX - начале XI вв. Болгария в VII - начале X в. http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000032/map03.shtml

Γλωσσάριο :

	δομέστικος των σχολών, ο Διοικητής του τάγματος των σχολών. Ο πρώτος γνωστός αξιωματούχος εμφανίστηκε το 767/768. Το 10ο αιώνα απέκτησε μεγάλη δύναμη στο στρατό των θεμάτων. Κατά τα μέσα του 10ου αιώνα το αξίωμα του δομέστικου των σχολών χωρίστηκε σε δύο: στο δομέστικο των σχολών της Ανατολής και στο δομέστικο των σχολών της Δύσης, τον ανώτατο δηλαδή στρατιωτικό διοικητή του στρατού των ανατολικών και των δυτικών επαρχιών αντίστοιχα.
	δούκας, ο (λατ. dux) Αρχαιότητα: Ρωμαίος στρατιωτικός αξιωματούχος ο οποίος σε ορισμένες επαρχίες είχε και διοικητικές αρμοδιότητες. Βυζάντιο: Κατά κανόνα ανώτατος στρατιωτικός αξιωματούχος. Από το β΄ μισό του 10ου αιώνα ο όρος δηλώνει το στρατιωτικό διοικητή μεγάλης περιφέρειας. Μετά το 12ο αιώνα οι δούκες εμφανίζονται ως διοικητές μικρών θεμάτων.
	εμίρης, ο Αραβικός τίτλος (amir = αρχηγός) ο οποίος δηλώνει το στρατιωτικό αρχηγό μιας περιοχής (του εμιράτου). Την Πρώιμη Ισλαμική περίοδο αποδιδόταν σε αρχηγούς στρατευμάτων, ενώ αργότερα και σε πρόσωπα με διοικητικές και οικονομικές αρμοδιότητες. Την περίοδο της κυριαρχίας των Σελτζούκων δινόταν σε στρατιωτικούς αξιωματούχους και νεαρούς πρίγκιπες. Στα τέλη του 13ου και κατά τη διάρκεια του 14ου αιώνα αποδιδόταν σε Τουρκομάνους ηγεμόνες μικρότερων κρατιδίων που διαδέχθηκαν το σουλτανάτο του Ικονίου.
	μανδάτωρ, ο Αξίωμα της Μεσοβυζαντινής περιόδου με χρέη γενικά αγγελιοφόρου ενίοτε με ειδικά καθήκοντα. Εμφανίζεται ως αξίωμα περίπου τον 9ο αιώνα. Υπήρχον «βασιλικοί μανδάτορες» με επικεφαλής τον «πρωτομανδάτορα» στην υπηρεσία της Αυλής, καθώς και απλώς «μανδάτορες», στρατιωτικοί

Παυλικιανών Κράτος

ή/και διοικητικοί αξιωματούχοι στην υπηρεσία του στρατιωτικού διοικητή ή του λογοθέτη του δρόμου. Στις δημόσιες εμφανίσεις ο αυτοκράτορας συνοδευόταν από ένα βασιλικό πρωτομανδάτορα που κρατούσε «χρυσέον βεργίν», δηλ. χρυσή διάλιθο ράβδο. Το αξίωμα του μανδάτορα αντικαταστάθηκε περίπου το 12ο αιώνα από αυτό του τζαούσιου.

στρατηγός, ο

Κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο τα καθήκοντα του στρατηγού ήταν πολιτικά. Στη Μέση Βυζαντινή περίοδο ο στρατηγός ήταν αξιωματούχος επικεφαλής του θέματος (στρατός και περιοχή δικαιοδοσίας)· συγκέντρωνε στα χέρια του τόσο στρατιωτική όσο και πολιτική εξουσία. Κατά την Ύστερη Βυζαντινή περίοδο περιορίστηκε στο στρατιωτικό ρόλο του.

Πηγές

Πέτρος Σικελιώτης, *Ιστορία*, Astruc, Ch. κ.ά. (επιμ.), “Les sources grecques pour l’histoire des Pauliciens d’Asie Mineure”, *Travaux et Mémoires* 4 (1970), 3-183.

Φώτιος Πατριάρχης, *Διήγησις της νεοφανούς των Μανιχαίων αναβλαστήσεως*, Astruc, Ch. (επιμ.) κ.ά., “Les sources grecques pour l’histoire des Pauliciens d’Asie Mineure”, *Travaux et Mémoires* 4 (1970), 3-183.

Ιωσήφ Γενέσιος, *Βασιλειών Ιστορία*, Lesmüller-Werner, A. – Thurn, I. (επιμ.), *Josephi Genesisii Regum Libri Quattuor* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 14, Berlin 1978).

Συνεχιστής Θεοφάνους, *Χρονογραφία*, I. Bekker (ed.) *Theophanes Continuatus, Ioannes Cameniata, Symeon Magister, Georgius Monachus* (Corpus scriptorum historiae Byzantinae, Bonn 1838), σελ. 1-481.

Συμεών Μάγιστρος, *Χρονικόν*, Wahlgren, S. (επιμ.), *Symeonis Magistri et Logothetae Chronicon* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 44/1, Berlin - New York 2006).

Ιωάννης Σκυλίτζης, *Σύνοψις Ιστοριών*, Thurn, I. (επιμ.), *Iohannis Scylitzae Synopsis Historiarum* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 5, Berlin - New York 1973).

Παραθέματα

Πέτρος Σικελιώτης, *Ιστορία*, Astruc, Ch. κ.ά. (επιμ.), “Les sources grecques pour l’histoire des Pauliciens d’Asie Mineure”, *Travaux et Mémoires* 4 (1970), 65, 13-25:

Ιδών δε ο Μιχαήλ ο ευσεβής βασιλεύς ο Αββάς, και Λέων ο μετ’ αυτόν βασιλεύσας, ότι πολύ μέρος των χριστιανών η τοιαύτη αίρεσις ελυμήνατο, εκπέμψαντες κατά παντός τόπου της ρωμαϊκής αρχής τους ευρισκομένους εν ταύτη τη μυσάρα αιρέσει απέκτενον. Ήλθεν ουν το πρόσταγμα του βασιλέως και εις Αρμενιάκους προς Θωμάν τον επίσκοπον Νεοκαισαρείας, και τον Παρακονδάκην έξαρχον όντα. Κατά ουν την του βασιλέως κέλευσιν, τους ευρισκομένους ως αξίους θανάτου και οδηγούς απωλείας απέκτενον. Ύστερον δέ τινες των του Σεργίου μαθητών, οι λεγόμενοι Άστατοι, διά προδοσίας και δόλου τον έξαρχον κατέσφαξαν, και οι Κυνοχωρίται ομοίως Θωμάν τον μητροπολίτην· και ούτως προσέφυγον οι Άστατοι εν Μελιτηνή. Αμηνός δε τότε των εκείσε όντων Σαρακηνών υπήρχεν ο Μονοχεράρης. Λαβόντες δε τότε παρ’ αυτού οι Άστατοι τον Αργαούν κατώκησαν εκείσε, και ούτως επισυναχθέντες εκ πάντων των μερών ήρξαντο πραιδεύειν την Ύρωμανίαν.

{Βλέποντας ο Μιχαήλ, ο ευσεβής αυτοκράτωρ που αργότερα έγινε ηγούμενος, και ο Λέων, που τον διαδέχθηκε στον θρόνο, ότι η αίρεση αυτή είχε μολύνει μεγάλο μέρος των χριστιανών, έστειλαν σε κάθε γωνία της βυζαντινής επικράτειας και άρχισαν να σκοτώνουν όσους ανήκαν σε αυτή τη βρωμερή αίρεση. Έφτασε λοιπόν αυτό το αυτοκρατορικό διάταγμα και στο θέμα των Αρμενιακών, στο Θωμά, τον επίσκοπο Νεοκαισαρείας, και τον αξιωματούχο Παρακονδάκη. Σύμφωνα λοιπόν με την εντολή του αυτοκράτορος, όσους ανακάλυπταν τους σκότωναν ως άξιους θανάτου και οδηγούς απωλείας. Ύστερα όμως ορισμένοι από τους μαθητές του Σεργίου, οι λεγόμενοι «άστατοι», θανάτωσαν με προδοσία και δόλο τον αξιωματούχο, ενώ οι κάτοικοι του Κυνοχωρίου σκότωσαν και αυτοί το μητροπολίτη Θωμά. Έτσι οι άστατοι κατέφυγαν στη Μελιτηνή. Την εποχή εκείνη, εμίσης των εκεί Αράβων ήταν ο Μονοχεράρης. Παίρνοντας τότε από αυτόν οι άστατοι τον Αργαούν, εγκαταστάθηκαν εκεί και, έχοντας με αυτόν τον τρόπο συγκεντρωθεί από όλα τα μέρη, άρχισαν να λεηλατούν τα βυζαντινά εδάφη της Μικράς Ασίας.}

Πέτρος Σικελιώτης, *Ιστορία*, Astruc, Ch. κ.ά. (επιμ.), “Les sources grecques pour l’histoire des Pauliciens d’Asie Mineure”,

Παυλικιανών Κράτος

Travaux et Mémoires 4 (1970), 65, 26-67, 9:

Ο δε Σέργιος συνοικήσας μετά των μαθητών αυτού εις τον Αργαούν επί χρόνους τινάς, ύστερον εκ δικαιοκρισίας θεού αξίνη εκκοπέεις, ως την εκκλησίαν του θεού διχοτομήσας, εις πυρ αιώνιον βάλλεται. Ο γαρ Τζανίων, ο από Κάστελλον της Νικοπόλεως, εις όρος αυτόν ευρηκώς άνωθεν του Αργαού σανίδα εργαζόμενον, την αξίνην εκ των χειρών αυτού λαβών, πατάξας τούτον απέκτεινεν. Και ούτως απερράγη το έσχατον και μείζον πάντων των θηρών του τήδε βίου, έτει τω από κτίσεως κόσμου εξακισχιλιοστώ τριακοσιοστώ τεσσαρακοστώ τρίτω. Μαθηταί δε αυτού υπήρχον μυστικώτατοι Μιχαήλ και ο Κανακάρις και Ιωάννης ο Αόρατος, οι τρεις μιερεις, και ο μνημονευθείς Θεόδοτος Βασιλείος τε και Ζώσιμος και έτεροι πολλοί. Ούτοι τοίνυν οι μαθηταί αυτού, οι και συνέκδημοι παρ' αυτοίς λεγόμενοι, ως μιερεις τινες, τον άπαντα λαόν τον συναθροισθέντα εν τω Αργαού μετά τον του διδασκάλου αυτών Σεργίου θάνατον ταις διδασκαλίαις αυτού τε και των προηγησαμένων λυμαινόμενοι, ισότιμοι πάντες υπήρχον, μηκέτι ένα διδάσκαλον ανακηρύξαντες, καθάπερ οι πρώην, αλλά πάντες ίσοι όντες. Έχουσι δε και υποβεβηκότας μιερεις, νοταρίους παρ' αυτοίς ονομαζόμενους.

{Ο δε Σέργιος έζησε μαζί με τους μαθητές του στον Αργαούν για κάποιο χρονικό διάστημα, αλλά κατόπιν η θεία δίκη τον έκανε να κοπεί στα δύο από αξίνα, όπως ακριβώς και αυτός είχε διχοτομήσει το σώμα της Εκκλησίας, και να ριφθεί στο πυρ το εξώτερον, διότι ο Τζανίων, ο οποίος ήταν από τον Κάστελλο της Νικοπόλεως, τον συνάντησε τυχαία σε ένα βουνό πάνω από τον Αργαούν να σχίζει σανίδες και, παίρνοντας από τα χέρια του την αξίνα, τον χτύπησε και τον σκότωσε. Έτσι έχασε τη ζωή του το τελευταίο και μεγαλύτερο από όλα τα θηρία, το έτος 6343 από κτίσεως κόσμου. Οι πιο πιστοί και αφοσιωμένοι μαθητές του ήταν ο Μιχαήλ και ο Κανακάρις και ο Ιωάννης Αόρατος, οι τρεις ανίεροι ιερείς, καθώς και ο προαναφερθείς Θεόδοτος, ο Βασιλείος, ο Ζώσιμος και πολλοί άλλοι. Αυτοί λοιπόν οι μαθητές του, οι αποκαλούμενοι από τους αιρετικούς «συνέκδημοι», σαν ανίεροι ιερείς, μετά το θάνατο του διδασκάλου τους ανέλαβαν την ηγεσία όσων είχαν εγκατασταθεί στον Αργαούν, ακολουθώντας τις διδασκαλίες του διδασκάλου τους και των προκατόχων του. Μεταξύ τους ήταν όλοι ισότιμοι χωρίς να ανακηρύζουν κάποιον διδάσκαλο, όπως οι προηγούμενοι, αλλά ήταν όλοι ίσοι. Έχουν και κάποιους υφιστάμενους ανίερους ιερείς, τους οποίους αποκαλούν «νοταρίους».

Πέτρος Σικελιώτης, Ιστορία, Astruc, Ch. κ.ά. (επιμ.), "Les sources grecques pour l'histoire des Pauliciens d'Asie Mineure", *Travaux et Mémoires* 4 (1970), 67, 10-26:

Ο ουν Καρβέας εν τοις τότε καιροίς αναφανείς, και του ολεθρίου εκείνου λαού καθηγησάμενος, εις πλήθος αυτόν επηύξησεν, ώστε, μη χωρουμένου αυτού εν τω Αργαού, ελθείν και κτίσαι την Τιβρικήν και αυτή κατοικήσαι, ομού μεν και την προς αυτούς τυραννίδα των μελιτηνιατών Αγαρηνών εκφεύγων, ομού δε και αυτή ανεπιμιξία των ανθρώπων τοις δαίμοσι τελείως εξομοιούμενος, ταις Αρμενίαις τε πλησιάζειν θέλων και τη Ρωμανία· ώστε τους μεν πειθόμενους αυτώ υποσπόνδους ποιείσθαι και έχειν αυτούς προς το αιχμαλωτεύειν συλλήπτορας, τους δε μη πειθόμενους Σαρακηνοίς απεμπολείν, λεηλατών τας της Ρωμανίας άκρας τας προς τω Πόντω κειμένας, άμα δε και προς έτοιμον καταφύγιον τοις εν Ρωμανία διά ταύτην την αίρεσιν αποκτενομένοις την επιτηδειότητα του τόπου προσπαρασκευάζων· ου μόνον δε, αλλά και τους λιχνοτέρους και ακολάστους ανθρώπους και άφρονας των άκρων εκείνων προσεγγιζόντων τη Τιβρική τη ελευθερία των αισχίστων παθών εις εαυτόν επί το αυτό εκκαλούμενος. Ζώντος τοίνυν έτι αυτού, οι μεν εκ των μνημονευθέντων μιερέων αυτού τον εαυτών βίον κατέστρεψαν, οι δε υπελείφθησαν. Κακείνου τοίνυν το ζην απορρήξαντος, αύθις διαδέχεται την τυραννίδα του ολεθρίου λαού αυτού Χρυσοχέρης, ο ανεψιός και γαμβρός αυτού.

{Ο Καρβέας λοιπόν, ο οποίος εμφανίστηκε την εποχή εκείνη και ανέλαβε την ηγεσία του ολέθριου εκείνου λαού, αύξησε τον πληθυσμό του τόσο ώστε, επειδή δεν χωρούσαν στο Αργαού, ήλθαν και έκτισαν την Τεφρική και κατοίκησαν σε αυτήν. Ένας επιπλέον λόγος ήταν ότι ήθελε από τη μια να ξεφύγει από την καταπίεση των Αράβων της Μελιτηνής και από την άλλη να μοιάσει με τους δαίμονες που δεν επιθυμούν την επαφή με άλλους ανθρώπους. Επίσης, ήθελε να είναι κοντά στις αρμενικές επαρχίες και τα εδάφη του Βυζαντίου, ώστε όσους τον ακολουθούσαν να τους έχει συμμάχους και συνεργάτες στους εξανδραποδισμούς, ενώ όσους δεν πείθονταν να τους πουλάει ως δούλους στους Αραβες. Παράλληλα, επιθυμούσε να λεηλατεί τις παραμεθόριες βυζαντινές περιοχές στον Πόντο και, ταυτόχρονα, να είναι η Τεφρική, λόγω της επίκαιρης τοποθεσίας της, έτοιμο καταφύγιο για όσους κινδύνευαν να χάσουν τη ζωή τους στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία λόγω της πίστης τους στην αίρεση των παυλικιανών. Οχι μόνον αυτό, αλλά επιπλέον προσκαλούσε και τους πλέον δακτυλοδεικτούμενους και ακολάστους και άφρονες ανθρώπους που ζούσαν στα σύνορα κοντά στην Τεφρική να έλθουν κοντά του και να απολαύσουν την ίδια ελευθερία των αισχίστων παθών που είχε και ο ίδιος. Ενώ αυτός ήταν ακόμη στη ζωή, κάποιοι από τους προαναφερθέντες «μιερεις» του πέθαναν, ενώ άλλοι ζούσαν ακόμη. Όταν λοιπόν πέθανε και αυτός, τον διαδέχεται αμέσως στην ηγεσία του ολέθριου αυτού

Παυλικιανών Κράτος

λαού ο Χρυσοσχέρης, ο ανιψιός και γαμπρός του.}

Φώτιος Πατριάρχης, Διήγησις της νεοφανούς των Μανιχαίων αναβλαστήσεως, Astruc, Ch. κ.ά. (επιμ.), “Les sources grecques pour l’histoire des Pauliciens d’Asie Mineure”, *Travaux et Mémoires* 4 (1970), 167, 11 - 169, 12:

Μιχαήλ μέντοιγε του βασιλέως τα ρωμαϊκά σκήπτρα διέποντος, ως εκ της βασιλείου στολής εις το των μοναχών ημίφθρη σχήμα, και του μετ’ αυτόν βασιλεύσαντος Λέοντος, ουκ εν τω ραθύμω την αναζήτησιν και έρευναν της αποστασίας τιθεμένων, αλλά και σπουδήν την πρόεπουσαν αναδεξαμένων, στέλλονται τινες των ουκ ασήμων ανά πάσαν την ρωμαϊκήν αρχήν τους, εί τινες αν φωραθείεν της τοιαύτης κάτοχοι θεομαχίας, επειπερ πολλάκις αυτούς αι των αρχιερέων και ιερέων νουθεσία και παραινήσεις ουδέν ούτε ώνησαν ούτε μεταβαλείν έπεισαν την ασέβειαν, τούτους ούτως αμεταθέτως έχοντας ως κοινήν λύμην και φθοράν του γένους προς τον διά Ξίφους θάνατον υπάγειν. Ήκεν ουν τα προστάγματα και εις την καλουμένην χώραν των Αρμενιάκων. Θωμάς δε ην τηνικαύτα Νεοκαισαρείας επίσκοπος, και τις έτερος Παρακονδάκης επώνυμος εξάρχων κατ’ εκείνο καιρού των όσοι της κατά τον βίον σεμνότητος είχαντο και της υψηλοτέρας πολιτείας εποιούντο επαγγελμα συντηρείν τα θέσμια. Τούτων τοίνυν των ανδρών εκάτερος άμα συνεδριάζειν μετά και ετέρων τινών λογίων βασιλικών δεξάμενοι θέσπισμα, ους αν των αποστατών η πολιτική χειρ ερευνώσα εύρισκέν τε και συνελάμβανεν και προς αυτούς διεπέμπετο, εξήταζόν τε και ελογοθέτουν λεπτομερέστερον, και τους υπαιτίους των αναιτίων φυλοκρινούντες τους μεν απέλυον – έστιν δ’ ους και επιτιμίοις εκκλησιαστικοίς καθυπέβαλλον –, τους δε παντελώς ανιάτους οι πολιτικοί νόμοι και των εν αυτοίς αρχόντων παρελάμβανεν του δικαιωτήριον. Ούτω δη της ερεύνης τε και κρίσεως και του λογοθεσίου και της πράξεως προιούσης, μερίζονται των ειρημένων κριτών την σφαγήν οι τε λεγόμενοι Κυνοχωρίται και ους επωνόμαζον Ασάτους· ήσαν δε ούτοι των του Σεργίου μαθητών οι λογάδες. Οι μεν ουν Ασάτοι μηδενός ετέρου δεηθέντες αυτοί καθ’ εαυτούς δόλω και προδοσία κατασφάζουσι τον ειρημένον έξαρχον, τοις δε Κυνοχωρίταις, επειπερ ενέδει στρατηγός του μιάσματος, εις των ειρημένων Ασάτων εφίσταται, και κατασφάζουσι και ούτοι τον αρχιερέα του θεού Θωμάν. Ανέδην δε τούτων ούτω παρανομηθέντων, οι προειρημένοι Ασάτοι – αυτοί γαρ ήσαν, ως έφην, εκατέρως μαιφονίας αρχιτέκτονες – φεύγουσι μεν συν τοις επομένοις σπουδή από πάσης γης ην ο Χριστιανών εκόσμηι θεσμός, παραγίνονται δε εν Μελιτινή, πόλει της δευτέρας Αρμενίας, πολιτείαν ούσαν τότε των μισοχρίστων Σαρακηνών ης και αμηνάς ήρχεν, ον επεκάλουν Μονοχεράρην. Και ούτος ο μισόχριστος τους μισοχρίστους φυγάδας τά τε άλλα φιλοφρονησάμενος δεξιώς και παντός ελευθερώσας ανθρωπίνου δέους, το Αργαούν πολίχνιον ούτω καλούμενον επιχωρίω γλώττη οικειν επιτρέπει. Αθροίσματος δε εν ου πολλώ χρόνω των την αποστασίαν φρονούντων συνερρηκός, ως και εις ληστρικήν εξαρκείν επιδρομήν τε και χείρα, πολλή και πολλάκις των πλησιοχώρων Χριστιανών αιχμαλωσία τοις αθείοις επετηδέυετο, κακείθεν κραταιούμενον το κακόν ου μόνον τους απ’ αρχής θεραπευτάς αδεώς εδίδου την ασέβειαν θρησκεύειν, αλλά και τινας των αιχμαλωτιζομένων πολλήν παρείχεν την εξουσίαν συναναγκάζειν εις την αυτήν αυτοίς καταπίπτειν αθεότητα.

{Όταν αυτοκράτορες ήταν ο Μιχαήλ, ο οποίος αργότερα αντάλλαξε τα βασιλικά ενδύματα με το ράσο του μοναχού, και ο διάδοχός του Λέων, οι βασιλείς αυτοί δεν αμέλησαν να αναζητήσουν και να ερευνήσουν για την αίρεση, αλλά αντιθέτως έδειξαν μεγάλη σπουδή, όπως έπρεπε. Εστάλησαν σε όλη την επικράτεια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι, με την εντολή, αν συλλάβουν κάποιους που ανήκουν στην αίρεση αυτή και οι συνεχείς νουθεσίες και συμβουλές του ανώτερου κλήρου και των ιερέων δεν τους έχουν μεταπίσει και παραμένουν πιστοί στην αίρεση, αυτούς τους αμετάπιστους να τους εκτελέσουν με Ξίφος, ως βρομιά που λυμάνεται το κοινό συμφέρον και αποτελεί καταστροφή του έθνους. Έφθασε λοιπόν η διαταγή αυτή και στη λεγόμενη χώρα των Αρμενιάκων. Επίσκοπος Νεοκαισαρείας τον καιρό εκείνο ήταν ο Θωμάς και έξαρχος της περιοχής κάποιος Παρακονδάκης, οι οποίοι ήταν από τους ευσεβέστερους ανθρώπους της εποχής τους. Λαμβάνοντας την αυτοκρατορική διαταγή ο επίσκοπος, συνεκάλεσε σύνοδο η οποία έκρινε όσους από τους αιρετικούς συνελάμβαναν οι κρατικές αρχές και τους προσήγαγαν ενώπιον της συνόδου. Έπειτα από λεπτομερή εξέταση και ανάκριση, ξεχώριζαν όσους ήταν ανεύθυνοι από όσους κρίνονταν ένοχοι. Τους πρώτους τους απελευθέρωναν, ενώ σε κάποιους επέβαλλαν εκκλησιαστικά επιτίμια. Τους εντελώς αμετανόητους ενόχους τους παρέδιδαν στα πολιτικά δικαστήρια για να δικαστούν σύμφωνα με τους νόμους. Καθώς λοιπόν με αυτόν τον τρόπο προχωρούσε η έρευνα, η ανάκριση και ο καταλογισμός ευθυνών, αποφασίζουν να προχωρήσουν στη δολοφονία των δικαστών οι λεγόμενοι Κυνοχωρίτες και όσοι αποκαλούνταν «άστατοι», οι οποίοι ήταν οι επίλεκτοι από τους μαθητές του Σεργίου. Οι μεν άστατοι λοιπόν, χωρίς να λάβουν εντολή από κανέναν, αλλά αποκλειστικά με δική τους πρωτοβουλία, σκοτώνουν με δόλο και προδοσία τον προαναφερθέντα έξαρχο. Οι δε Κυνοχωρίτες, επειδή έπρεπε να έχουν έναν αρχηγό για την ανίερη αυτή πράξη, τέθηκαν υπό την ηγεσία ενός από τους ασάτους και δολοφονούν και αυτοί τον επίσκοπο Θωμά. Αφού έγιναν φανερές αυτές οι παράνομες πράξεις, οι προαναφερθέντες άστατοι, οι οποίοι ήταν οι ηθικοί αυτουργοί και των δύο δολοφονιών, φεύγουν μαζί με τους οπαδούς τους από όλες τις χριστιανικές περιοχές και καταλήγουν στη Μελιτινή, πόλη της (παλαιάς επαρχίας) Δευτέρας Αρμενίας, η οποία τότε αποτελούσε κράτος των άθεων Σαρακηνών και την κυβερνούσε ένας εμίρης που λεγόταν Μονοχεράρης. Αυτός ο μισόχριστος υποδέχθηκε φιλόφρονα τους φυγάδες, που και αυτοί

Παυλικιανών Κράτος

μισούσαν το Χριστό, και, αφού τους ελευθέρωσε από κάθε ανθρωπινό φόβο, τους επέτρεψε να εγκατασταθούν στη μικρή πόλη Αργαούν, όπως ονομαζόταν στην τοπική γλώσσα. Ύστερα από μικρό χρονικό διάστημα είχε συγκεντρωθεί εκεί μεγάλος αριθμός από αιρετικούς, αρκετός για τη διεξαγωγή επιδρομών και λεηλασιών. Οι άθαιοι διενεργούσαν πολλές και συχνές επιθέσεις στα γειτονικά χριστιανική εδάφη, αιχμαλωτίζοντας πολλούς. Από εδώ ξεκίνησε η ενδυνάμωση του κακού, καθώς όχι μόνον οι πρώτοι αιρετικοί μπορούσαν πλέον να εξασκούν χωρίς φόβο την ασεβή λατρεία τους, αλλά είχαν επίσης τη δυνατότητα και την άνεση να αναγκάζουν και ορισμένους από τους αιχμαλώτους να ασπάζονται και αυτή την αίρεση.]

Φώτιος Πατριάρχης, Δίηγησις της νεοφανούς των Μανιχαίων αναβλαστήσεως, Astruc, Ch. κ.ά. (επιμ.), “Les sources grecques pour l’histoire des Pauliciens d’Asie Mineure”, *Travaux et Mémoires* 4 (1970), 169, 13 - 171, 13:

Γίνεται δη και Σέργιος, ού πολλάκις έσχεν μνήμην ο λόγος, εκείσε, και χρόνον τινά τοις φυγάσι διατρέψας και βαθύνας αυτοίς επί πλέον της ασεβείας τα δόγματα, την άνωθεν όμως δίκην ου διαδιδράσκει. Ξυλουργίας ην ο καιρός, και τεκτονικής ο Σέργιος ουκ αμελέτητος ην, και δη και συνήθης ην κεκρήσθαι τη τέχνη και εις σανίδας αποξέειν των πρέμνων τα επιτήδεια. Ούτος κατά το σύνθητες εις το παρακείμενον όρος του Αργαού παραγεγονώς έπραττεν τα αυτού και εις σανίδας τα ξύλα απέξεεν. Προς ταύτη δε όντα τη εργασία Τζανίων όνομα, γένος εκ Νικοπόλεως, ευσεβής την θρησκείαν, την γνώμην ανδρείος και τας χείρας παραπλήσιος, ως είδεν ούτω τον θεομάχον ταις μαγγανείαις αυτού τεθαρηκότα και ταις γοητείαις την ζωήν καταπεπιστευκότα και καταμόνας Ξυλουργείν επηρμένον, μέγα τι και διάτορον κατά του απατεώνος εμβοήσας και τη φωνή φόβου τε και εκπλήξεως πληρώσας, αφαιρείται μεν αυτός άνοπλος ων την αξίνην των χειρών, παίει δε τον πλάνον καιρίαν, και αυταις ταις πληγαίς ο πικρός επηκολούθησε του αλιτηρίου θάνατος. Ούτω μεν δη ούτω το της απάτης ως αληθώς πνεύμα, ο των ανθρωπίνων ψυχών ολετήρ, η πικρά και βαθεία της αποστασίας ρίζα, το έσχατον και χείρον των έμπροσθεν αυτού πάντων κακών, της οικείας αυτού χειρός και τέχνης τω όπλω κατακοπείς, τών τε θεομάχων και υπερηφάνων λόγων και των βδελυκτών και ανοσιών έργων και των αμηνάων υποσχέσεων και ελπίδων και αυτής της ζωής εξεκόπη, και εις το άσβεστον πυρ και αιώνιον αυτώ τω θεομάχω φρονήματι παρεπέμφθη. Τρίτον και τεσσαρακοστόν και τριακοσιοστόν προς τοις εξακισχιλίους απ’ αρχής της κοσμογενείας ηνύετο έτος, ότε τον βίαιον ο θεομάχος ούτος απέτισε θάνατον. Λείπει δε μαθητάς της αυτού μυσαρότητος και αποστασίας, οί το πρωτείον εν ταις μυστικαίς μαγγανείαις τε και γοητείαις έφερον, τρεις, ων ο μεν Μιχαήλ, τον δε Κανακάρην, ο δε τρίτος Ιωάννης ωνομάζετο, ος και ο μνημονευθείς άνωθεν Θεόδοτος συνητάζετο· οι δε μετ’ εκείνους Βασίλειός τε και Ζώσιμος και έτεροι πλείους ήσαν. Αλλ’ ούτοί γε οι του τρισαλιτηρίου εκείνου τρισκατάρατοι μαθηταί, ος και συνεκδήμους το ηπατημένον πλήθος επονομάζουσιν, τον αθροισθέντα λαόν εν τω Αργαού, καιίτοι τον πικρόν και θεήλατον του διδασκάλου θάνατον όψει λαβόντες και ουδέν ων εθεομάχει και ετερατεύετο προελθόν, όμως τοις ομοίοις κακοίς της θεομαχίας αναφέροντες αξίωμα, ομοτίμως δε αλλήλοις αυτοί κατά πλήθος της πλάνης τω πλήθει καθηγούμενοι· όμως δε και υποβεβηκότας αυτών τινας ετέρους έταπτον, ος και νοταρίους ωνόμαζον, καιίτινα των απορρήτων και βδελυκτών οργίων εις εποψίαν και τελεστικήν αφώριζον επιμέλειαν.

{Φτάνει λοιπόν εκεί και ο Σέργιος, για τον οποίον έγινε πολύς λόγος προηγουμένως, και διέμεινε για κάποιο χρονικό διάστημα με τους φυγάδες, εδραιώνοντας την πίστη τους στα δόγματα της ασεβείας. Όμως δεν μπόρεσε να ξεφύγει από τη θεϊκή δικαιοσύνη. Ήταν εποχή Ξυλουργικών εργασιών και ο Σέργιος, όντας έμπειρος μαραγκός, συνήθιζε να εξασκεί την τέχνη του και να φτιάχνει σανίδες από κατάλληλα ξύλα δένδρων. Κατά τη συνήθειά του λοιπόν είχε πάει στο βουνό πάνω από το Αργαούν και έκανε τη δουλειά του, χωρίζοντας τους κορμούς σε σανίδες. Ενώ λοιπόν ήταν απασχολημένος με την εργασία αυτή, κάποιος ονόματι Τζανίων, ο οποίος καταγόταν από τη Νικόπολη και ήταν ορθόδοξος στην πίστη, ανδρείος στην ψυχή και δυνατός στα χέρια, όταν είδε τον αρνητή του Θεού να αντλεί θάρρος από τα καταχθόνια έργα του και να έχει εμπιστευθεί τη ζωή του στις μαγικές δυνάμεις και να έχει τέτοιο αίσθημα ασφάλειας, ώστε να βρίσκεται μόνος του και να δουλεύει το ξύλο, έβγαλε στεντόρεια φωνή κατά του απατεώνα, γεμίζοντάς τον έκπληξη και φόβο. Τότε ο Τζανίων, ο οποίος ήταν άοπλος, πήρε την αξίνα από τα χέρια του αιρετικού και του καταφέρνει καιρία πλήγματα, από τα οποία το καθαράμα εκείνο βρήκε το θάνατο. Ακριβώς έτσι λοιπόν έπαψε τα αιρετικά και υπερήφανα λόγια του και τις βδελυρές και ανόσιες πράξεις του, τις ανόητες υποσχέσεις και τις μάταιες ελπίδες, έτσι έχασε τη ζωή του, εξαιτίας των θεόμαχων φρονημάτων του, και στάληκε στο πυρ το αιώνιον το αληθινό πνεύμα της απάτης, ο καταστροφέας των ανθρωπίνων ψυχών, η πικρή και βαθιά ρίζα της αίρεσης, το τελευταίο και χειρότερο από όλα τα προηγηθέντα κακά, χτυπημένος από το όπλο των χειρών του και της ίδιας του της τέχνης. Ο θάνατος αυτού του αιρετικού έλαβε χώρα το έτος από κτίσεως κόσμου 6343. Άφησε πίσω του τρεις μαθητές της βρομερής αίρεσής του, οι οποίοι είχαν τα πρωτεία στις μυστικές μαγικές τελετουργίες και γητειές, το Μιχαήλ, τον Κανακάρη και τρίτο τον Ιωάννη. Σε αυτούς θα πρέπει να συμπεριληφθεί και ο προαναφερθείς Θεόδοτος. Μαζί τους ήταν ο Βασίλειος, ο Ζώσιμος και άλλοι πολλοί. Αυτοί οι τρισκατάρατοι μαθητές εκείνου του τρισαλιτηρίου, τους οποίους το πλήθος των αιρετικών αποκαλεί «συνεκδήμους», ανέλαβαν την εξουσία του λαού που είχε συγκεντρωθεί στο Αργαούν, αν και είχαν δει με τα μάτια τους τον πικρό θάνατο του διδασκάλου

Παυλικιανών Κράτος

τους, θάνατο ο οποίος είχε σταλεί από το Θεό, και δεν είδαν να πραγματώνεται τίποτα από όσα εκείνος είχε προβλέψει ψευδώς. Όμως, έχοντας πίστη στα ίδια ψεύδη, ανέλαβαν την ηγεσία του λαού των αιρετικών, όντας ισότιμοι μεταξύ τους, αλλά διόρισαν και κάποιους υφισταμένους, τους οποίους ονόμασαν «νοταρίους» και στους οποίους ανέθεσαν την επίβλεψη και την επιμέλεια της τέλεσης των απόκρυφων και μισρών τελετουργιών τους.}

Φώτιος Πατριάρχης, Διήγησις της νεοφανούς των Μανιχαίων αναβλαστήσεως, Astruc, Ch. κ.ά. (επιμ.), “Les sources grecques pour l’histoire des Pauliciens d’Asie Mineure”, *Travaux et Mémoires* 4 (1970), 171, 14 - 173, 14:

Υπό δε τους αυτούς αναφαινεται καιρούς και ο τρισαλιτήριος Καρβαίαις, ανήρ δεινός μεν υπελθείν όχλον, στεγανός δε κρύπτειν το ανέκφορον, και τοις χείλεσιν άλλα προφέρειν παρά την εν τη καρδία μελέτην πιθανώτατος, και πίστιν μεν ουδ’ ήντινα στέργων, επει και τα των Αράβων θειάζειν εσηματίσατο, πλην της αποστασίας εραστής και λέγεσθαι και νομιζεσθαι κλέος ποιούμενος· ουδέ της κατά πόλεμον εμπειρίας ην αγύμναστος· διό και της αποστατικής εκείνης πληθύος ήδη προς χείρα πολεμικήν τε και βαρείαν αδρυνομένης άρχειν υπό του πλήθους ηρέθη, ος επί μάλλον αύξων τε και κρατώνων το θεομάχον άθροισμα, επει τη βραχύτητι του πολικηνίου στενοχωρουμένους ειδεν τους υπό χείρα, πόλιν άλλην ευρυχωροτέραν εγειρει, ην επωνόμαζον Τεφρικήν, και ταύτην τοις επομένοις πολίζει, ομού μεν και την επιφερομένην των Μελιτινιτών αποκλίνων τυραννίδα. Και γαρ ει και κατ’ αρχάς φιλοφρόνως υπεδέξαντο, αλλ’ ουκ πλουτούντας ορώντες και πλέον ων ήλιπζον ταις καθ’ ημέραν ληστροκαίς εφόδοις εις ευποριάν επιδιδόντας, ουκέτι τον οφθαλμόν αυτοίς επιβάλλειν φθόνου χωρίς και πλεονεξίας ηδύναντο· διό λαφυραγωγούντες αυτούς τέχναις πολλαίς και μεθόδοις ουκ ενέλιπον. Μία τοίνυν και αύτη αιτία, δι’ ην ως απωτέρω της προτέρας οικήσεως πολίζειν έγνω το υπήκοον, έτι δε και τω ανεπιμίκτω των άλλων ανθρώπων εις τας δαιμονιώδεις και εκτόπους των πράξεων, άτε δη καθ’ εαυτούς όντας, αδεώς χωρείν και συν παρηρησία προνοούμενος. Εκ γειτόνων γαρ έχοντες πρότερον τους Σαρακηνούς, έσεβον μεν τα αυτών, έσεβον δε και τα εκείνων, αλλά τα μεν εκείνων θεατριζόντες, τα οικεία δε μυστηριαζόμενοι. Επί τούτοις δε και επικαιρος εδόκει προς τας καταδρομάς της ρωμαϊκής αρχής ην ανίστη πόλιν· μάλλον τε γαρ επλησίαζεν τοις αυτής οριοίς· αλλά και ει τις αυτομολείν εκείθεν εβούλετο των την αυτήν ασέβειαν εγκόλπιον φερόντων, ετοιμοτέραν εύρισκεν διά το γειτόνημα την προς αυτόν καταφυγήν τε και αναχώρησιν. Ους μεν ουν εκείνος διήνεγκεν ουκέτι ληστροικούς, αλλ’ εκ παρατάξεως τε και δημοσίους πολέμους καθ’ εαυτόν τε και τοις Σαρακηνοίς συνταττόμενος, εν οίς τε το πλέον έσχεν και εν οίς απηνέγκατο το ήττον, άλλης τέ εστιν υποθέσεως και ιδιάζοντος χρόνου. Ότι δε παντοδαπών επλήρωσε συμφορών τας της ρωμαϊκής αρχής πλησιαζούσας αυτώ χώρας, το μέγεθος εξαρκεί του πάθους αντί λόγου τοις μεθ’ ημάς παρασχειν ανεπίληστον την γνώσιν. Πλην αλλ’ όγε παλαμναίος εκείνος, χρόνοις μακροίς τα ανήκεστα δράσας, οψέ και μόλις νόσω τον βίον κατέστρεψεν, και της εκείνου τυραννίδος και της ασεβείας διάδοχος αναδεικνυται επί παιδι μεν γαμβρός, εκ του γένους δε το ανεψιόν έλκων και το επώνυμον Χρυσοσχέρης.

{Κατά την περίοδο εκείνη εμφανίζεται και ο τρισαλιτήριος Καρβέας, ένας άνδρας ικανότατος στο χειρισμό του όχλου και στο να κρύβει όσα δεν πρέπει να ειπωθούν και στο να λέει άλλα και άλλα να εννοεί. Σε καμία πίστη δεν έδινε σημασία, αφού προσποιούνταν ότι ακολουθούσε και τη λατρεία των Αράβων, αλλά περηφανευόταν να λέγεται και να θεωρείται φίλος της αποστασίας. Ούτε ήταν άμοιρος πολεμικών εμπειριών, γι’ αυτό και το πλήθος τον εξέλεξε αρχηγό της ομάδας εκείνης των αποστατών, που ήδη είχαν ξεκινήσει τις πολεμικές επιχειρήσεις. Αυτός, επειδή ήθελε να αυξήσει τον αριθμό και την ισχύ του πλήθους εκείνου των θεομάχων, όταν είδε ότι οι υπήκοοί του πιέζονταν από τη μικρή έκταση της πόλης εκείνης, ανέγειρε μια άλλη, πιο ευρύχωρη πόλη, που την ονόμασε Τεφρική, και σε αυτήν εγκατέστησε τους οπαδούς του. Πέρα από αυτό, ήθελε να ξεφύγει από την επικυριαρχία των Αράβων της Μελιτηνής. Διότι, αν και οι τελευταίοι αρχικά είχαν υποδεχθεί φιλικά τους παυλικιανούς, βλέποντάς τους να πλουτίζουν και πέρα από κάθε προσδοκία να ευδοκιμούν από τις καθημερινές λεηλασίες, δεν μπορούσαν να τους κοιτάζουν χωρίς φθόνο και πλεονεξία. Γι’ αυτό οι Άραβες της Μελιτηνής δεν έπαυαν να τους λεηλατούν με κάθε τρόπο και μηχανορραφία. Και αυτή, λοιπόν, ήταν μία από τις αιτίες για τις οποίες ο Καρβέας αποφάσισε να εγκαταστήσει τους υπηκόους του σε μέρος απομακρυσμένο από την προηγούμενη εγκατάστασή τους. Ένας ακόμη λόγος ήταν ότι ήθελε, ευρισκόμενοι οι παυλικιανοί μακριά από άλλους ανθρώπους και μη ερχόμενοι σε επαφή με αυτούς, να προχωρούν ελεύθερα και χωρίς φόβο στις διαβολικές και παράνομες τελετές τους, καθώς θα ήσαν μόνοι τους. Διότι, έχοντας πριν γείτονες τους Άραβες, ακολουθούσαν τη δική τους λατρεία και παράλληλα τη θρησκεία εκείνων, αλλά τη δική τους θρησκεία την πίστευαν κρυφά, τη δε θρησκεία των Αράβων υποκρίνονταν ότι την ακολουθούσαν. Επιπλέον, η πόλη που ίδρυσε ήταν σε επικαιρο σημείο για τις επιδρομές εναντίον των βυζαντινών εδαφών (καθώς βρισκόταν κοντά στα σύνορα της βυζαντινής επικράτειας), αλλά και όποιος κρυπτο-παυλικιανός ήθελε να αυτομολήσει από τα βυζαντινά εδάφη έβρισκε εύκολα καταφύγιο στην πόλη αυτή, λόγω της μικρής απόστασης. Οσο για τους πολέμους (όχι πλέον επιδρομές, αλλά κανονικές μάχες εκ παρατάξεως) που διεξήγαγε και σε ποιους ήταν νικηφόρος και σε ποιους ηττήθηκε, αυτό είναι άλλη ιστορία που θα τη διηγηθούμε στον κατάλληλο χρόνο. Ότι όμως γέμισε με κάθε είδους συμφορές τις γειτονικές του βυζαντινές επαρχίες, αντί για λόγια αρκεί το μέγεθος του κακού για να μας προσφέρει γνώση που δύσκολα ξεχνιέται. Αλλά ο τρισκατάρατος εκείνος, έχοντας διαπράξει φοβερά πράγματα επί μακρό

Παυλικιανών Κράτος

χρονικό διάστημα, μόλις πρόσφατα πέθανε από ασθένεια και στην αρχηγία και την ασέβεια τον διαδέχθηκε ο Χρυσόχειρης, γαμπρός και ανιψιός του.)

Ιωσήφ Γενέσιος, Βασιλειών Ιστορίαι, Lesmüller-Werner, A. – Thurn, I. (επιμ.), Josephi Genesisii Regum Libri Quattuor (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 14, Berlin 1978), 348, 10-11:

Ούτος γαρ ο αλαζών συν Καρβαία και Καλλίστω πλείστα κακά Χριστιανούς τεκτηνάμενος, ως και ο τούτου πατήρ, και μέχρι Νικομηδείας και Νικαίας αυτής διελθών, αλλά μην και εις το των Θρακησίων θέμα διαδραμών, μέχρις Ιωάννου του Θεολόγου της επαρχίας κατήντησεν, ούτινος τω ναώ οι συν αυτό εντυχόντες εισήγαγον τα τε άλογα αυτών και λοιπήν αποσκευήν, δυσμενώς ενυβρίζοντες. προς ουν τον Χρυσόχειρα γράφει ο βασιλεύς ειρήνην συνθέσθαι, οία τον τρόπον ειρηνικός υπάροχος και εϋσπλαγχνος όντας [...], και ανταρκεσθήναι εφ' οισ επεπόνητο, ειληφέναι τε παρ' αυτού χρυσόν τε και άργυρον και εσθήτας, και αιχμαλωτίξειν και κατασφάττειν Χριστιανούς ανακόψαι. αλλ' ο θρασύφρων και άπιστος τοις ειρηναιόις λόγοις ου πείθεται· διό και αντιγράφει τω βασιλεί, ως "είπερ εθέλοις, ω βασιλεύ, μεθ' ημών ειρήνην επιτελέσαι, απόστηθι της κατ' ανατολήν εξουσίας σου, της δε προς δύσιν αντέχου, και ειρηνεύσομεν μετά σου· ει δε μη, σπεύσομεν όλως, ίνα σε και της βασιλείας εξοστρακίσωμεν." της ουν απονοίας αυτού ο βασιλεύς διαισθόμενος εφίλοσόφησεν σιωπήν, μηδέν έτι αυτό αντιγεγραφώς. Δυσι δε χρόνοι παρελκυσθεισίν ο Χρυσόχειρ εξήλθεν συν τοις ιδίοις στρατεύμασι μέχρις Αγκύρας της πόλεως και αυτών των Κομμάτων, λαφυραγωγίαν εαυτώ πολλήν προσηκάμενος, και επάνεισιν. ο δε καθηγεμών των σχολών διασηματιζων μίλιον εν την παραδρομήν εσκευάζετο· εδεδοίκει γαρ πλησιοφανή την παραδρομήν παραδεικνυσθαι. ο δε Χρυσόχειρ κατηντηκώς τω του Χαρσιανού θέματι εις Αγράνας εσκήνωται, εις το Σίβρορον δε ο δομέστικος· και τοις στρατηγέταις των τε Αρμενιακών και του Χαρσιανού προστέταχε διεϊπών· "άρατε τους υπό χείρα τελούντας υμών άρχοντας και καλίππους τινάς και δαπάνας ως ημερών ιβ', και παρατρέχοιτε τον Χρυσόχειρα μέχρι του Βαθυρούακος· και ει μεν διαιρήσας λαόν εύπληκτον παραπέμψοι τω των Αρμενιακών ή τω του Χαρσιανού θέματι, κατάδηλον ημίν τούτο ποιήσατε· ότε δε αποκινήσοι του Βαθυρούακος, υποστραφέντες ήκετε προς ημάς." απελθών τοίνυν εσπέρας ο Χρυσόχειρ εσκήνωσεν κάτω, οι δε στρατηλάται εις τον ζυγόν προσανέβησαν και ηυλίσθησαν εις τινα τόπον κατονομαζόμενον Ζωγολόηνον· ούτος γαρ εστιν εκ πετρώδους συμπήξεως δυσανάβατος, εν ω ύλη πολυδενδρος πέφυκεν. των ουν ειρημένων στρατηλατών εκείσε διαναπαυσαμένων φιλονεικία τις ανέκυψεν ανδρική των αρχόντων αλλήλοισ αντεριζόντων, τίνες αν εϊεν κρείττους, πότερον οι από του των Αρμενιακών θέματος ή του Χαρσιανού ωρμημένοι. των ουν Χαρσιανιτών φιλονεικούντων τα πρεσβεία εαυτοίς της ανδρείας επιδούναι ή τοις ετέροις, οι Αρμενιοκοί ειπον προς αυτους· "τι φιλονεικείν έτι περι ανδρείας εκ λόγων βουλόμεθα; πρακτικώς τοις πολεμίοις παρεμβάλωμεν άμφω και τότε φανερωθει ήκαστος ημών, οποιός ετέρου καθέστηκεν ανδρειότερος." οι δε στρατηγέται διακηκούτες περι της αμιλλης αυτών, δι' αυτών δε και της του λαού προθυμίας συνενδοκούσης αυτοίς, ήγαγον και ειρήκεσαν· "προθυμείσθε, ω άνδρες ανθάμιλλοι, ίνα τοις πολεμίοις, θεού συνεργούντος, προσβάλωμεν;" προς ους γενναιοφρόνας εξείπον· "ναι. και δια τούτο όρκω μεγίστω της βασιλικής κεφαλής περιδεσμούμεν υμάς, όπως συμπλακόμεν αυτοίς. ο γαρ τόπος εν ω ερηρείσμεθα, των εχυρωτάτων· εξ ου ειπερ τι κατ' αυτών γενναίον καταπραξαιμέθα, τούτο ημίν εστιν εις τρόπαιον· ει δε μη, κατ' ουδέν παρ' αυτών πημανθειμεν." τότε δη, τότε οι δύο στρατηγέται διεϊλον άνδρας μέχρι έκτης εκατοντάδος, τους δε λοιπούς παρήκαν εν ταις σκηναίς των αρχηγών αυτών συν φλαμμούλοις, και τούτοις διησφαλίσαντο επειπόντες· "ημεις μεν τω φοσσάτω παρεμπελάσομεν επιτρέχοντες, και όταν την άφιξιν προς ημάς απευθύνωσι, παρεμβαλούμεν αυτοίς· και ει μεν ορμήσουσι κατέναντι ημών, εξέλθετε άντικρυς και μεγάλως κεκράξατε, πλείστου λαού βοήη ενσημαίνοντες, όπως εκ ταύτης εικάσειαν τον των σχολών εξηγούμενον μετά των θεμάτων εφεστηκέναι." τη ουν υφηγήσει ταύτη κεκινηκότων των στρατηγών και παρεμπεπτωκότων εκ του σύνεγγυς τοις εχθροίς προ του την ημέραν τρανώς επιλάμψαι τοις των τυμπάνων κρούμασιν επεκίνησαν· αλλ' οι μεν αυτών μετά του Χρυσόχειρος ***, οι δε τα φορτία τοις υποζυγίοις εκούφίζον. τούτων ούτως μεριζομένων οι στρατηγέται συν τοις υπ' αυτοίς άρχουσιν επέθεντο κατ' αυτών, και φωνή βριαρά· "σταυρός νενίκηκεν" οίον πολεμικώς ετυμπάνισαν. ούτοι δε τη αθρόα προσβολή καταπήξαντες αμεταστρεπті της φυγής ειχοντο, μηδέ οράν και πολυπραγμονείν ανεχόμενοι, τίνες διώκται τούτων υπάρχοιεν, από του Βαθυρούακος διωκόμενοι επί μιλίοις λ' έως του κατωνομασμένου Κωνσταντίνου βουνού, χαλεπώς συγκοπτόμενοι. Και ο Χρυσόχειρ ολίγους τινάς μεθ' εαυτού προσλαβόμενος φυγαδειαν ησπάσατο. επιφθάνει τοίνυν αυτόν ο Πουλλάδης, ω τούτο παρήν όνομα περιβόητον, πίλον ενδεδυμένος· προεκεκράτητο δε κατά Τεφρικήν και κατά χαριεντισμόν τω Χρυσόχειρι προσωκείωτο. ως ουν εωράκει τούτον, επέγνω και εκεκράγει διαπρυσίως· "ώδε οι στρατηγέται, ωδε ο των σχολών εξηγούμενος ίτω." άπεισιν ο Χρυσόχειρ, και προς τον Πουλλάδην εφώνησεν· "άθλιε ω Πουλλάδη, τι σοι φαύλον ενεδειξάμην; μάλλον μέντοι γε πλείστα σοι χρηστά ειργασάμην. απελθε, και μη μοι πρόσκομμα είης." ο δε αντέφη αυτώ· "εγώ γινώσκω, Χρυσόχειρ, ότι πλείστα καλά μοι πεποίηκας, και ευελπιστώ τω σωτήρί μου θεώ κατ' αυτήν γε την ημέραν αποδοúναί σοι τα χαριστήρια." ιππάζων δε ο Χρυσόχειρ ευρίσκει τάφρον προς τοις ενωπίοις αυτού, ην ο ίππος αυτού υπερπηδάν <απεδειλία και εκ> τούτου διώκλαζεν. όθεν ο μεν Χρυσόχειρ του λοιπού οράν τον Πουλλάδην ουδ' όλως εφρόντιζεν, εώρα δε μάλλον κατέναντι αυτού, ίνα μη τω της τάφρου περιπέσειεν πτώματι· και λαθραίως αυτόν ο Πουλλάδης κατά την μασχάλην τιτρώσκει κοντώ ου τη

Παυλικιανών Κράτος

πληγή ταραχθέντος ο ίππος παρέσφηλέν τε και αυτόν απεκημήμισεν. καταβάς ουν ο των προς θεραπείαν αυτού οικειότατος, ω Διακονίτζης το φημιζόμενον, [...] και τούτου την κεφαλήν βαστάξας ηξίωσε κομιδής ταύτην ενθεις τοις αυτού γόνασιν· ον ευρηκότες οι στρατηλάται κατέσχον και διατεμόντες αυτήν σπουδαίως τω θεοστέπτω άνακτι Βασιλείω ως δώρον ανέπεμψαν.

[Αυτός, λοιπόν, ο αλαζών Χρυσόχειρ, μαζί με τον Καρβέα και τον Κάλλιστο, προκάλεσε πάρα πολλές συμφορές στους χριστιανούς, όπως ακριβώς και ο πατέρας του. Έφτασε μέχρι τη Νικομήδεια και την ίδια τη Νίκαια και, επιπλέον, επέδραμε στο θέμα των Θρακησιών, την επαρχία του αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, στο ναό του οποίου οι άνδρες του Χρυσόχειρος μπήκαν και έβαλαν μέσα και τα άλογά τους και τα άλλα ζώα της εφοδιοπομπής, διαπράττοντας μεγάλη ιεροσυλία. Ο αυτοκράτορας, λοιπόν, επειδή ήταν όντως ειρηνικός στους τρόπους και φιλεύσπλαχνος, έστειλε επιστολή στο Χρυσόχειρα και του πρότεινε να συνάψουν ειρήνη, να αρκεστεί ο Χρυσόχειρ σε όσα είχε ήδη πράξει και να λάβει σε αντάλλαγμα μεγάλα χρηματικά ποσά σε χρυσό και ασήμι, καθώς και πολύτιμα ενδύματα, παύοντας να αιχμαλωτίζει και να σφάζει χριστιανούς. Αλλά εκείνος ο θρασύς και άπιστος δεν πείστηκε από τα ειρηνικά λόγια. Γι' αυτό και απάντησε γραπτώς στον αυτοκράτορα: «Αν θέλεις, βασιλιά, να συνάψεις ειρήνη με μας, παραιτήσου από την εξουσία σου στην Ανατολή και αρκέσου στα εδάφη σου στη Δύση και εμείς θα ειρηνεύσουμε μαζί σου. Αλλιώς, θα σπεύσουμε όλοι μαζί για να σε διώξουμε από την εξουσία». Κατανοώντας ο αυτοκράτορας την παράνοια εκείνου, προτίμησε να σιωπήσει και δεν του έστειλε άλλη επιστολή σε απάντηση. Αφού πέρασαν δύο χρόνια, ο Χρυσόχειρ επέδραμε με τα στρατεύματά του έως την πόλη της Αγκυρας και την περιοχή των Κομμάτων και επέστρεψε μεταφέροντας μαζί του πολλά λάφυρα. Ο δε διοικητής του τάγματος των σχολών ετοιμαζόταν να τον ακολουθήσει σε απόσταση ενός μιλίου, καθώς φοβόταν μη γίνει φανερή η παρακολούθησή του. Φτάνοντας ο Χρυσόχειρ στο θέμα του Χαρσιανού, στρατοπέδευσε στις Αγρανές, ο δε δομέστικος των σχολών στρατοπέδευσε στο Σίβορον. Ο τελευταίος διέταξε τους στρατηγούς των Αρμενιάκων και του Χαρσιανού, λέγοντάς τους: «Πάρτε τους υπό τη διοίκησή σας αξιωματικούς και λίγους στρατιώτες με καλά άλογα και τροφές για δώδεκα ημέρες και ακολουθήστε τον Χρυσόχειρα έως τον Βαθυρύακα. Αν αποσπάσει μικρό τμήμα του στρατεύματός του και το στείλει στους Αρμενιάκους ή το Χαρσιανόν, ενημερώστε μας για αυτό. Όταν δε ξεκινήσει από τον Βαθυρύακα, επιστρέψτε πίσω σε μας». Φεύγοντας λοιπόν ο Χρυσόχειρ στρατοπέδευσε το βράδυ στην πεδιάδα, οι δε στρατηγοί πρόλαβαν και ανέβηκαν στον αυχένα του βουνού, όπου κατασκήνωσαν σε ένα μέρος που λεγόταν Ζωγολόηνος. Ο τόπος αυτός ήταν δύσκολος στην ανάβαση λόγω των βράχων και πάνω του υπήρχε ένα πυκνό δάσος. Ενώ λοιπόν οι προαναφερθέντες στρατηγοί είχαν σταματήσει εκεί για ανάπαυση, προέκυψε κάποια ανδροπρεπής διαμάχη ανάμεσα στους αξιωματικούς, οι οποίοι μάλωναν μεταξύ τους για το ποιοι είναι καλύτεροι, αυτοί του θέματος των Αρμενιάκων ή αυτοί του Χαρσιανού. Καθώς λοιπόν οι άνδρες του Χαρσιανού φιλονικούσαν και ζητούσαν να θεωρούνται αυτοί οι γενναιότεροι και όχι οι άλλοι, οι άνδρες των Αρμενιάκων τους είπαν: «Γιατί να θέλουμε ακόμη να φιλονικούμε με λόγια για το ποιος είναι γενναιότερος; Ας ορμήσουμε και οι δύο εναντίον των εχθρών και τότε στην πράξη θα φανερωθεί ποιος είναι γενναιότερος από τον άλλο». Οι δε στρατηγοί, ακούγοντας για το συναγωνισμό τους και βλέποντας ότι, λόγω αυτού, και η προθυμία των στρατιωτών συμφωνούσε με τα σχέδιά τους, τους κάλεσαν και τους είπαν: «Άνδρες, εσείς που ανταγωνίζεστε μεταξύ σας, είστε πρόθυμοι να επιτεθούμε στους εχθρούς με τη βοήθεια του Θεού». Οι στρατιώτες απάντησαν με γενναιότητα: «Ναι! Και γι' αυτό ζητούμε να ορκιστείτε ότι θα επιτεθούμε στους εχθρούς. Η τοποθεσία στην οποία έχουμε στρατοπεδεύσει είναι από τις πλέον οχυρές· συνεπώς, αν σημειώσουμε κάποια επιτυχία εναντίον τους, ας είναι αυτό το τρόπαιό μας· αν πάλι δεν επιτύχουμε, δε θα πάθουμε κανένα κακό από αυτούς». Τότε, λοιπόν, οι στρατηγοί επέλεξαν έως 600 άνδρες, τους δε υπόλοιπους τους έστειλαν, μαζί με τις πολεμικές τους σημαίες, στις σκηνές των αξιωματικών τους και εκεί τους ασφάλισαν, λέγοντάς τους: «Εμείς θα προελάσουμε με καλπασμό στο εχθρικό στρατόπεδο και, όταν βγουν να μας αντιμετωπίσουν, θα συμπλακούμε με αυτούς. Αν, λοιπόν, ορμήσουν εναντίον μας, εσείς βγείτε από την απέναντι πλευρά και βγάλτε δυνατή πολεμική ιαχή, σαν να προερχόταν από πολυάριθμο στρατιωτικό σώμα, ώστε από αυτό να νομίσουν ότι έρχεται ο δομέστικος των σχολών με το στρατό των θεμάτων». Έχοντας δώσει τις διαταγές αυτές, οι στρατηγοί ξεκίνησαν και, προτού φωτίσει καλά καλά η μέρα, συνεπλάκησαν με τους εχθρούς και ξεκίνησαν τη μάχη υπό τους ήχους των τυμπάνων. Από τους εχθρούς, όμως, άλλοι μαζί με τον Χρυσόχειρα ***, άλλοι φόρτωναν τα υποζύγια. Ενώ οι εχθροί είχαν μοιραστεί στα δύο, οι στρατηγοί και οι υπό τις διαταγές τους αξιωματικοί επιτέθηκαν εναντίον τους και φώναξαν με δυνατή φωνή την πολεμική κραυγή «σταυρός εννίκηκεν». Οι εχθροί, τρομοκρατημένοι από τη μαζική επέλαση των Βυζαντινών, τράπηκαν σε άτακτη φυγή, χωρίς να κοιτούν πίσω τους και να ασχολούνται με το ποιοι τους καταδίωκαν. Η καταδίωξη, κατά την οποία έχασαν πολλούς άνδρες, διήρκεσε από τον Βαθυρύακα έως τον λεγόμενο Κωνσταντίνου Βουνόν, σε απόσταση 30 μιλίων. Ο Χρυσόχειρ, παίρνοντας μαζί του λίγους άνδρες, τράπηκε σε φυγή. Τον προφθάνει ο Πουλλάδης (αυτό ήταν το περιφημο όνομά του), φορώντας καπέλο στο κεφάλι. Αυτός ήταν παλαιότερα αιχμάλωτος στην Τεφρική και ο Χρυσόχειρ, θέλοντας να γελαίει μαζί του, τον κρατούσε για συντροφιά. Όταν λοιπόν είδε το Χρυσόχειρα, ο Πουλλάδης τον αναγνώρισε και φώναξε με στεντόρεια φωνή: «Στρατηγοί, ελάτε εδώ, έλα εδώ, δομέστικε των σχολών!» Ο Χρυσόχειρ έφευγε και φώναζε προς τον Πουλλάδη: «Άθλιε Πουλλάδη, τι κακό σου έκανα; Αντιθέτως, σου έκανα μάλλον πολλά καλά. Φύγε από δω και μη σταθείς εμπόδιο στο δρόμο μου!». Ο δε Πουλλάδης του απάντησε: «Εγώ ξέρω, Χρυσόχειρα, πόσα πολλά καλά μου έκανες και ελπίζω στο Θεό το σωτήρα μου τη σημερινή ημέρα να σου ανταποδώσω όσα σου χρωστάω». Καθώς κάλπαζε ο Χρυσόχειρ, βρήκε μπροστά του μία

Παυλικιανών Κράτος

τάφρο, την οποία το άλογό του φοβόταν να υπερπηδήσει και εξαιτίας αυτού έχασε το βήμα του. Έτσι, ο Χρυσόχειρ δεν πρόσεχε πλέον τον Πουλλάδη, κοιτώντας μάλλον προς την αντίθετη κατεύθυνση, για να μην πέσει μέσα στην τάφρο. Ο δε Πουλλάδης τον χτύπησε απροειδοποίητα με το κοντάρι κάτω από την μασχάλη και το άλογο, ταραγμένο από την πληγή, σηκώθηκε στα πίσω πόδια και έριξε κάτω το Χρυσόχειρα. Κατέβηκε λοιπόν από το άλογό του ο πιστότερος υπηρέτης του Χρυσόχειρος, ο οποίος ονομαζόταν Διακονίτζης, και, κρατώντας το κεφάλι του Χρυσόχειρος, παρακαλούσε να το μεταφέρει ο ίδιος και το στήριξε στα γόνατά του. Οι στρατηγοί βρήκαν τον Χρυσόχειρα, έκοψαν το κεφάλι του και αμέσως το έστειλαν ως δώρο στο θεοσεπλή αυτοκράτορα Βασίλειο.}

Συνεχιστές Θεοφάνους, Bekker, I. (επιμ.), *Theophanes Continuatus* (Bonn 1838), 165, 11-167, 10:

Είχε μεν ουν ούτω τα κατά την δύσιν λαμπρώς τε και ετεθούλητο πανταχού. εφ' ος αγαλλομένη εκείνη, και οίον τρόπαια επιθείναι μείζω δι' εφέσεως έχουσα, και τους κατά την ανατολήν Παυλικιανούς επειράτο μετάγειν ως βούλοιτο προς ευσέβειαν ή εξαιρείν και απ' ανθρώπων ποιείν· ό και πολλών κακών την ημετέραν ενέπλησεν. η μεν γαρ πέμψασά τινας των επ' εξουσίας (ο του Αργυρού και ο του Δουκός και ο Σουδάλης οι αποσταλέντες ελέγοντο) τους μεν ξύλω ανήτων, τους δε ξίφει παρεδίδουν, τους δε τω της θαλάσσης βυθώ. ωσει δέκα μυριάδας ο ούτως απολλύμενος ηριθμείτο λαός, και η ύπαρξις αυτών τω βασιλικώ ταμείω ... ήγετο και εισεκομίζετο. υπήρχεν ουν τω στρατηγώ των Ανατολικών (Θεόδοτος ούτος ην ο κατά τον Μελισσηνόν) ανήρ τις εις την υπηρεσίαν καταριθμούμενος, Καρβέας ονόματι, την του πρωτομανδάτορος πληρών αρχήν, τη πίστει των ειρημένων ούτων Παυλικιανών εγκουχώμενος τε και σεμνυνόμενος. ως ουν τον εαυτού ούτος ακήκοε πατέρα ανηρητήσθαι τω ξύλω, πέρα δεινών τούθ' ηγησάμενος και τα εαυτού προσοικονομών φυγὰς μετά και ετέρων πέντε χιλιάδων της τοιαύτης κεκοινωνηκότων αιρέσεως προς τον της Μελιτηνής τηνικαύτα κατάρχοντα Αμερα γίνεται, κακείθεν προς τον αμεραμνονή παραγίνονται. μετά δε πολλής αποδεχθέντες τιμής, και λόγον ασφαλείας δόντες τε και λαβόντες ομοίως, εξέρχονται μετ' ου πολύ κατά της 'Ρωμαίων γης, και των τροπαίων ένεκεν, επει' προς πολυπληθίαν ενεδίδουσαν, πόλεις τε κτίζειν επιχειρούσιν αυτοίς, την ούτω καλουμένην Αργαούν και την Αμάραν, και αύθις πολλών εκείσε επιρροόντων τη αυτή κακία ενισχημένων και ετέρα κτίζειν κατάρχουσι, Τεφρικήν ταύτην κατονομάσαντες· απ' ων ορμώντες πολλοί κατ' αυτό γινόμενοι, ό τε της Μελιτηνής Αμερ, όν ούτω πως συμφθειρόντες τα στοιχεία Αμβρον εκάλεσαν οι πολλοί, και ο της Ταρσού Αλής και αυτός ούτος ο Καρβέας ο δειλαιος, ουκ έληγον αυθαδώς τη των 'Ρωμαίων γη λυμαινόμενοι. Αλλ' ο μεν Αλής έν τινι των Αρμενίων χώρα άρχειν αποσταλείς εκείσε θάττον ή βουλής είχε τον βίον κατέστρεψε ουν τω εαυτού ακαίρω στρατώ· ο δε Αμερ μετά του συνάρχοντος αυτού του Σκληρού (ούτως ελέγετο) εις εμφύλιον στας πόλεμον εκ φιλονεικίας εφθειρέτο τε και εκείνων αλλ' ου άλλοις πολεμείν ώετο δειν. εις τοσούτον δε τούτοις η έρις επηύξητο και αλληλοις αντεστρατήγουν, άχρως αν εις δέκα μόλις έληγεν χιλιάδας η τούτων ισχύς εκ πεντήκοντά που και μικρόν τι προς. επει' γουν ούτος των εχθρών υπερίσχυσεν, έγνω αύθις θρασύτητι καταστρατηγούμενος κατά την 'Ρωμαίων όπλα κινείν, τω Καρβέα ενούμενος. αντεστρατεύετο δε αυτοίς Πετρωνάς, την του δομεστίκου τότε αρχήν διοικών· λόγω μεν γαρ Βάρδα ταύτην διέπειν εδίδοδο, αλλ' επει' σχολάζειν ούτος ηναγκάζετο ως επίτροπος, τον αδελφόν ηξιου, στρατηγόν όντα των Θρακησιών, πράγματι ταύτην διέπειν και διοικείν.

{Έτσι, λοιπόν, λαμπρά και ξακουστά είχε η κατάσταση στα δυτικά μέρη της αυτοκρατορίας. Η δε αυτοκράτειρα ήταν ευχαριστημένη με την κατάσταση στη Δύση και, θέλοντας κατά κάποιον τρόπο να σημειώσει μεγαλύτερες επιτυχίες, αποπειράθηκε τους παυλικιανούς που ζούσαν στα ανατολικά μέρη να τους προσηλυτίσει στην ορθοδοξία, όπως ήθελε, ή να τους εξολοθρεύσει τελείως και να τους αφανίσει. Αυτή η πράξη της ήταν που προκάλεσε στο κράτος μας μεγάλες συμφορές. Η αυτοκράτειρα έστειλε ορισμένους αξιωματούχους (ήταν ο Αργυρός, ο Δουξ και ο Σουδάλης), οι οποίοι άλλους κρέμασαν σε ξύλα, άλλους τους εκτέλεσαν με ξίφος και άλλους τους έριξαν στη θάλασσα. Οι άνθρωποι που έχασαν τη ζωή τους ήταν έως 100.000 και οι περιουσίες τους πέρασαν στην κυριότητα του αυτοκρατορικού ταμείου. Υπήρχε λοιπόν στην υπηρεσία του στρατηγού των Ανατολικών (αυτός λεγόταν Θεόδοτος Μελισσηνός) ένας άνδρας ονόματι Καρβέας, ο οποίος είχε το αξίωμα του πρωτομανδάτορος και ανήκε στην αίρεση των παυλικιανών. Αυτός, όταν έμαθε ότι ο πατέρας του είχε σταυρωθεί, θεωρώντας την πράξη αυτή ως υπέρτατη συμφορά, τακτοποίησε τις υποθέσεις του και κατέφυγε με άλλους 5.000 ομοπίστους του στον Αμερ, τον τότε άρχοντα της Μελιτηνής. Από εκεί μετέβησαν στο χαλίφη της Βαγδάτης, ο οποίος τους υποδέχθηκε με μεγάλες τιμές και αντάλλαξαν αμοιβαίες διαβεβαιώσεις για την ασφάλειά τους. Ύστερα από μικρό χρονικό διάστημα εισέβαλαν στην επικράτεια των Βυζαντινών και, επειδή λόγω των επιτυχιών τους αυξήθηκε ο αριθμός τους, άρχισαν να χτίζουν και πόλεις, τη λεγόμενη Αργαούν και την Αμάρα. Αλλά και πάλι, επειδή κατέφευγαν προς αυτούς πολλοί που είχαν την ίδια αιρετική πίστη με εκείνους, μπόρεσαν να χτίσουν άλλη μία πόλη, την οποίαν ονόμασαν Τεφρική. Έχοντας ως ορμητήρια τις πόλεις αυτές και συνεργαζόμενοι πολλοί, ο Αμερ της Μελιτηνής, τον οποίον οι περισσότεροι από παραφθορά αποκαλούν Αμβρο, και ο Αλί της Ταρσού και αυτός ο ίδιος ο φοβερός Καρβέας, δεν έπαυαν να λεηλατούν με αυθάδεια τα βυζαντινά εδάφη. Αλλά ο μεν Αλί εστάλη ως διοικητής σε κάποια περιοχή της Αρμενίας και εκεί γρήγορα έχασε τη ζωή του και κατέστρεψε το στρατεύμά του. Ο δε Αμερ ενεπλάκη σε

Παυλικιανών Κράτος

εμφύλια διαμάχη λόγω φιλονικίας με τον συνάρχοντά του τον Σκληρό (έτσι ονομαζόταν), υφιστάμενος μεγάλες απώλειες και πιστεύοντας ότι μόνο εναντίον αυτών και όχι εναντίον άλλων έπρεπε να πολεμήσει. Η εμφύλια σύγκρουση μεταξύ τους και η διαμάχη τους έφτασε σε τέτοιο σημείο, ώστε τελικά η δύναμή τους μειώθηκε σε 10.000 άνδρες, ενώ πριν ήταν 50.000 και λίγο παραπάνω. Όταν λοιπόν ο Άμερ υπερίσχυσε του αντιπάλου του, αποφάσισε, παρακινημένος από το θράσος του, να εκστρατεύσει εναντίον των Βυζαντινών, έχοντας ενωθεί με τον Καρβέα. Εναντίον τους εξεστράτευσε ο Πετρωνάς, ο οποίος τότε ασκούσε τα καθήκοντα του δομέστικου των σχολών. Θεωρητικά η αρχή αυτή ανήκε στο Βάρδα, αλλά επειδή αυτός δεν ευκαιρούσε, καθώς ασκούσε την επιτροπεία του ανήλικου αυτοκράτορα, ζήτησε από τον αδελφό του, ο οποίος ήταν στρατηγός των Θρακησίων, να αναλάβει την πραγματική διοίκηση.}

Συνεχιστές Θεοφάνους, Bekker, I. (επιμ.), Theophanes Continuatus (Bonn 1838), 176, 1-177, 17:

Ο δε Βάρδας ην όλος τα της βασιλείας επιτροπεύων και διοικών, και των λοιπών διαφερόντως ως συγγενής του βασιλέως αγαπώμενος· ένθεν και την κουροπαλάτου, οίον άθλον επί τη αδελφή, τιμήν αναδέχεται, και κατά των Ισμαηλιτών και του Άμερ, ώσπερ είρηται, αντιστρατεύονται μετά του Μιχαήλ, άρτι τελούντος αυτού εις άνδρας εξ αγενειών, δυνάμει πάση τε και χειρι. ως δ' ουν της των εναντίων επέβησαν γης, κατά πόλιν Σαμόσατα λεγομένην, δυνάμει τε βρίθουσαν και ισχύ, άγονται, και ταύτην επεχειρουν πολιορκείν. αλλ' ελελήθεισαν ου κατά Θεοδώρας αίροντες χείραν, κατά δε πολυτρόπων ανδρών. ως μεν γαρ ην τρίτη της εφεδρείας τούτοις ημέρα, η πρώτη δε και κυρία των ημερών, έμελλον δε την αναίμακτον μυσταγωγίαν εκπληροούν ως αν των αγίων μυστηρίων μετάσχοιεν, εξαίφνης, είτ' αφυλάκτως τελούντες αυτά, είτε και καταφρονητικώς έχοντες προς την πόλιν δι' απειρίαν ως μη προς βασιλέα Ύρωμαίων άραι τολμώντος χείρα τινός, κατά την ώραν εν ή των θείων έμελλον μετασχείν μυστηρίων, πάντοθεν μεθ' όπλων εκπεπηδηκότες της πόλεως, ουκ ην ιδείν τον όστις Ύρωμαίων ουκ εχρήτο φυγή. ένθα και ο Μιχαήλ μόλις που τον ίππον αναβάς φεύγων καθωράτο, αλλ' ου προπολεμών· ούτω που μόγις εκσέσωστο, σκηνάς αυτάς και την όση τούτοις θεραπεία προσήν εκεί καταλελοιπώς. ένθα και τον προμνημονευθέντα φασίν αριστεύσαι Καρβέαν τον την Τεφρικήν οικοδομησάμενον, και πολύν ου μόνον του χυδαίου φθόρον λαού κατεργάσασθαι, αλλά και των μεγάλων δη στρατηγών ζωργεία λαβείν τον τε τζαγγότουβον τον Αβεσαλώμ και Σηών τον παλατίνον, και ετέρους υποστρατήγους και τουρμάρχας άχρι των εκατόν. ετηρούντο ουν οι δηλωθέντες στρατηγοί μετά την του πολέμου παραδρομήν εν τη φυλακή· και δη χρήματα ικανά τω Καρβέα εδίδουσαν, οίκοθεν μεταπεψάμενοι, την αυτών απολύτρωσιν εξαιτούμενοι. ως δ' έλαβεν επί χείρας ο Καρβέας, ηρώτα τον Σηών ευθύς ει προς αφροδίσια έχοι ερωτικώς και το εαυτού σώμα κίνησιν έχει την εμπασθή· ως δ' απηγόρευσεν ο Σηών και πάσχειν τι τοιούτον απέφησεν, ηρώτα πάλιν τα όμοια τον Αβεσαλώμ. ο δε την αυτου φωράσας κακίαν και μοχθηρίαν, είτε και άλλως αληθώς, τούτο τε πάσχειν και κίνησιν υπομένειν ειπών, τούτω μεν “λυτρώσαι” έφη “των δεσμών”, και άμα απέλυεν, τω δε Σηών “ου βούλεται σε το θείον λυθήναι δη της φρουράς”, και άμα εδίδου τούτω τα λύτρα τα δοθέντα αυτώ υπέρ αυτού, και τη φρουρά εγκατέκλειεν άχρις ού την ψυχήν απεστάλαξεν.

{Ο δε Βάρδας είχε δοθεί ολοκληρωτικά στην αντιβασιλεία και τη διοίκηση του κράτους και ήταν ο πλέον αγαπητός από τους αντιβασιλείς, καθώς ήταν και συγγενής του αυτοκράτορα. Λόγω αυτού του αποδόθηκε και το αξίωμα του κουροπαλάτη, κάτι σαν έπαθλο για την αδελφή του. Επιπλέον, όπως ήδη ειπώθηκε, εκστράτευσε με όλες τις διαθέσιμες δυνάμεις εναντίων των Αράβων και του Άμερ, μαζί με τον αυτοκράτορα Μιχαήλ, ο οποίος πρόσφατα είχε ενηλικιωθεί. Μόλις εισέβαλαν λοιπόν στην εχθρική επικράτεια, έφτασαν σε μια πόλη που λεγόταν Σαμόσατα, γεμάτη δύναμη και ισχύ, και επιχειρήσαν να την πολιορκήσουν. Είχαν όμως ξεχάσει ότι δεν πολεμούσαν εναντίον της Θεοδώρας, αλλά εναντίον πολυμήχανων ανδρών. Είχε λοιπόν φθάσει η τρίτη ημέρα της πολιορκίας, η οποία ήταν Κυριακή, και επρόκειτο να τελέσουν τη Θεία Κοινωνία προκειμένου να μεταλάβουν των αχράντων μυστηρίων. Ξαφνικά, είτε επειδή η λειτουργία γινόταν χωρίς να έχουν τοποθετηθεί σκοποί είτε επειδή οι Βυζαντινοί, λόγω έλλειψης εμπειρίας, δεν υπολόγιζαν τους άνδρες της πόλης, μην πιστεύοντας ότι κάποιος θα τολμήσει να κινηθεί εναντίον του Βυζαντινού αυτοκράτορα, την ώρα που επρόκειτο να τελεστεί η Θεία Κοινωνία πήδηξαν έξω από την πόλη πάνοπλοι από παντού και δεν υπήρξε κανένας Βυζαντινός που δεν τράπηκε σε φυγή. Τότε και τον αυτοκράτορα Μιχαήλ τον είδαν μόλις να προλαβαίνει να καβαλήσει το άλογό του και να φεύγει, χωρίς όμως να μάχεται. Με τον τρόπο αυτό μόλις που κατάφερε να διασωθεί, αλλά άφησε πίσω του τη σκηνή του και όλες τις αποσκευές του. Στη μάχη αυτή λέγεται ότι διακρίθηκε περισσότερο απ' όλους ο προαναφερθείς Καρβέας, ο ιδρυτής της Τεφρικής, ο οποίος όχι μόνο σκότωσε πολλούς απλούς στρατιώτες, αλλά και από τους υψηλόβαθμους στρατηγούς αιχμαλώτισε τον Αβεσαλώμ με τις ψηλές πόστες, τον παλατίνον Σηών και έως εκατό από τους άλλους υποστρατήγους και τουρμάρχες. Οι παραπάνω στρατηγοί, με τα τέρατα των επιχειρήσεων, κλείστηκαν στη φυλακή και έδωσαν στον Καρβέα μεγάλα χρηματικά ποσά, τα οποία έστειλαν και τους έφεραν, ζητώντας την απελευθέρωσή τους. Όταν όμως ο Καρβέας πήρε στα χέρια του τα χρήματα αυτά, αμέσως ρώτησε το Σηών πώς πάει από ερωτικές σχέσεις και αν το σώμα του πάσχει από σαρκικά πάθη. Όταν ο Σηών απάντησε αρνητικά και αρνήθηκε ότι έχει ερωτικά πάθη, ο Καρβέας έκανε στον Αβεσαλώμ τις ίδιες ερωτήσεις. Ο τελευταίος, κατανοώντας την κακία και τη μοχθηρία του Καρβέα, ή μπορεί και να έλεγε αλήθεια, απάντησε ότι όντως υποφέρει από σαρκικά πάθη και ερωτικές ορμές. Σ' αυτόν ο Καρβέας είτε

Παυλικιανών Κράτος

“απελευθερώνεσαι από τα δεσμά σου” και αμέσως τον ελευθέρωσε, ενώ στον Σηών είπε “ο Θεός δεν θέλει να αποφυλακιστείς”. Ταυτοχρόνως, του έδωσε πίσω τα χρήματα τα οποία είχαν δοθεί ως λύτρα για αυτόν και τον έκλεισε στη φυλακή έως ότου ξεψύχησε.)

Συνεχιστές Θεοφάνους, Bekker, I. (επιμ.), *Theophanes Continuatus* (Bonn 1838), 266, 18 - 267, 18:

και επεί κατά τους καιρούς εκείνους ο της Τεφρικής εξηγούμενος, ον Χρυσόχειρα κατωνόμαζον, επ' ανδρία και συνέσει διαφέρειν δοκών σφόδρα παρελύπει την Ῥωμαίων χώραν και τους λαούς, και πολλούς των αγροίκων καθ' εκάστην αιχμαλώτους ποιούμενος εφρόνει σοβαρά και υπέρογκα, κατ' αυτού και της υπ' αυτόν πόλεως εκστρατεύει ο βασιλεύς. του δε σοβαρού και θρασέος εκείνου προς την γενναιότητα του επιόντος στρατεύματος και την σύνεσιν και ανδρίαν του αυτοκράτορος εμφανώς μη τολμήσαντος αντιστήναι, αλλ' υποχωρούντος και μόνην την οικείαν πόλιν φυλάξει και κρατύνεσθαι διεγνωκότος, επήει κατά πολλήν του κωλύσοντος ερημίαν ληϊζόμενος και πορθών και κατατέμνων και πυρπολών πάσας τας υπό τον Χρυσόχειρα χώρας και κωμοπόλεις ο βασιλεύς, λείαν άπειρον και αιχμαλωσίαν περιβαλλόμενος. προσβαλών δε και αυτό τω άστει Τεφρικής, και δι' ακροβολισμών και προσεδρείας ουχι μακράς ελείν πειραθείς, ως εώρα και τειχών καρτερότητι και πλήθει βαρβαρικώ και αφθονία χρείων καταχυρωμένον αυτό και δυσάλωτον, επεί και τα εκτός άπαντα δι' ελαχίστου χρόνου τω πλήθει της στρατιάς κατηρείπωτο και τα αναγκαία σχεδόν κατηνάλωτο, απέστη της προς την πολιορκίαν χρονίου επιμονής: τα δε περι αυτήν φρούρια την Άβαραν και την Σπάθην και έτερα τινά εκπορθήσας, και άρας εντεύθεν ασινή τον περι αυτόν πάντα στρατόν, μετά συχνών, ως είρηται, λαφύρων και ανδραπόδων επανεχώρησεν.

{Την περίοδο εκείνη ο ηγεμών της Τεφρικής, ο οποίος ονομαζόταν Χρυσόχειρα και φαινόταν να υπερέχει σε γενναιότητα και σωφροσύνη, ταλαιπωρούσε πολύ τις βυζαντινές επαρχίες και τους τοπικούς πληθυσμούς, αιχμαλωτίζοντας καθημερινά πολλούς από τους κατοίκους της υπαίθρου. Αποτέλεσμα ήταν να γίνει αλαζών και υπερόπτης. Για το λόγο αυτόν, ο αυτοκράτωρ (Βασίλειος Α') εκστράτευσε εναντίον του. Ο αλαζών και θρασύς Χρυσόχειρα δεν τόλμησε να αντιμετωπίσει σε μάχη εκ παρατάξεως ένα τόσο γενναίο στράτευμα που βάδιζε εναντίον του ούτε τη σύνεση και τη γενναιότητα του αυτοκράτορα, αλλά υποχώρησε και αποφάσισε να υπερασπιστεί μόνο την ίδια του την πόλη. Έτσι ο αυτοκράτορας, καθώς δεν υπήρχε κάποιος να τον εμποδίσει, εισέβαλε λεηλατώντας, καταλαμβάνοντας, καταστρέφοντας και πυρπολώντας όλη την επικράτεια και τις κωμοπόλεις που βρίσκονταν υπό την εξουσία του Χρυσόχειρος, αποκομίζοντας μεγάλη ποσότητα λείας και πολλούς αιχμαλώτους. Επιτέθηκε ακόμη και στην ίδια την πόλη της Τεφρικής, προσπαθώντας να την καταλάβει εξ εφόδου και χωρίς μακρόχρονη πολιορκία, αλλά, βλέποντας την πόλη να είναι προστατευμένη στο έπακρο από ισχυρά τείχη, πλήθος βαρβάρων και άφθονα εφόδια, επειδή και όσα βρίσκονταν εκτός των τειχών είχαν ταχύτατα καταστραφεί λόγω του μεγάλου αριθμού των στρατιωτών του και σχεδόν όλα τα τρόφιμα είχαν καταναλωθεί, αποφάσισε να μην προβεί σε μακροχρόνια πολιορκία. Κατέλαβε τα φρούρια που βρίσκονταν γύρω από την πόλη, την Άβαρα, τη Σπάθη και ορισμένα άλλα, και έλαβε τον δρόμο της επιστροφής στα εδάφη του, διατηρώντας ανέπαφο το στρατό του και μεταφέροντας, όπως λέγεται, μεγάλη λεία και πολλούς αιχμαλώτους.}

Συνεχιστές Θεοφάνους, Bekker, I. (επιμ.), *Theophanes Continuatus* (Bonn 1838), 270, 19-22:

άρας εντεύθεν τη Μανιχαίων προσέβαλε γη. δένδροτομήσας δε ταύτην και τας οικίας πυρίδους και παν διαφθείρων το εν ποσί, το Αργαούθ λεγόμενον αυτών φρούριον και το Κουτακίου και Στεφάνου και Ῥαχάτ εμπρήσας κατέσκαψεν.

{Αναχωρώντας από εκεί (ο Βασίλειος Α'), επιτέθηκε στην επικράτεια των παυλικιανών. Έκοψε τα δέντρα της, έβαλε φωτιά στις αγροικίες και κατέστρεψε όλα όσα βρίσκονταν στο πέρασμά του, πυρπολώντας και ισοπεδώνοντας το φρούριό τους που ονομάζεται Αργαούθ, καθώς και τα φρούρια του Κουτακίου, του Στεφάνου και του Ραχάτ.}

Συμεών Μάγιστρος, Χρονικόν, Wahlgren, S. (επιμ.), *Symeonis Magistri et Logothetae Chronicon* (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 44/1, Berlin - New York 2006), 263, 50-52:

υποστρέψας δε ο βασιλεύς εν τη πόλει απέστειλεν Χριστόφορον γαμβρόν αυτού εν Τηβρική και νίκην μεγίστην ποιήσας εκπορθεί ταύτην καταστρέψας έως εδάφους.

{Επιστρέφοντας στην Κωνσταντινούπολη ο αυτοκράτωρ (Βασίλειος Α'), έστειλε στην Τεφρική τον γαμπρό του Χριστόφορο, ο οποίος σημείωσε μεγάλη νίκη, κατέλαβε την πόλη και την ισοπέδωσε.}

Παυλικιανών Κράτος

Ιωάννης Σκυλιτζης, *Σύνοψις Ιστοριών*, Thurn, I. (επιμ.) *Iohannis Scylitzae Synopsis Historiarum (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 5, Berlin - New York 1973)*, 92, 4 - 93, 45:

Και τα μεν κατά την εσπέραν αιθρία είχε και σταθιρά ευσέβεια επολιτεύετο. αγαλλομένη δε η βασιλεύς επί τω γεγονότι και τερπομένη και οίον επαυξήσαι το καλόν σπουδάζουσα τους κατά την ανατολήν Μανιχάιους, ους δη και Παυλικιανούς από των αιρεσιαρχών η κοινολεξία οίδη καλείν, μεταγαγείν εσπούδασε προς ευσέβειαν, ή, ει μη τούτο, εξάραι τελέως και απ' ανθρωπών ποιήσαι. ό δη και πολλών συμφορών την οικουμένην ενέπλησεν. οι γαρ επί τω πράξει το πρόσταγμα εκπεμφθέντες (ο του Αργυρού δε ην Λέων και ο του Δουκός Ανδρόνικος και ο Σουδάλης) μη μετρίως, αλλ' αγρίως τω επιτάγματι χρώμενοι τους μεν ξύλω ανήρτων, τους δε ξίφει παρεδίδοσαν, άλλους δε άλλαις κακών ιδέαις παρέπεμπον και ποικίλοις και παντοδαποις κολάσεων τρόποις ωσει δέκα μυριάδας ανδρών απώλεσαν και τας υπάρξεις αυτών εδημοσίευσαν, ως εντεύθεν το λοιπόν απαναγκασθέν πλήθος προς απόστασιν απιδείν. η δε αρχή της αποστάσεως γέγονε τούτον τον τρόπον. εστρατήγει των Ανατολικών Θεόδοτος ο Μελισσηνός, υπηρέτει τούτω την του πρωτομανδάτορος πληρών αρχήν ανήρ τις την κλήσιν Καρβέας, τη πίστει των Μανιχαίων κατάσχετος. ούτος τον εαυτού πατέρα ανεσκολοπίσθαι μαθών και πέραν δεινού το πραχθέν ηγησάμενος, φυγάς μετά και ετέρων ομοπίστων πεντακισχιλίων προς Αμερα παραγίνεται τον της Μελιτηνής αμηνράν, κακείθεν προς τον αμερμουμένην. παρ' εκείνου δε μετά πολλής αποδεχθέντες τιμής και λόγους ασφαλείας δόντες τε και λαβόντες εξέρχονται μετ' ου πολύ κατά της 'Ρωμαίων γης. πόλεις τε ουν ήρξαντο κτίζειν την Αργαούν λεγομένην και την Αμαραν. και επεί προς πολυανδρίαν επεδίδοσαν, αεί συρρεόντων των διά τον φόβον αποκεκρυμμένων Μανιχαίων, προσέθεσαν ταις δυσί πόλεσι και τρίτην, ην Τεφρικήν κατωνόμασαν. εξ ων ορμώνενοι και τω της Μελιτηνής αμηνρά συμμηνύμενοι Αμερι και Αλείμ τω της Ταρσού ουκ έληγον αφειδώς την 'Ρωμαίων κατατρέχοντες και πημαινόμενοι γην. αλλ' ο μεν Αλείμ εν τινι των Αρμενίων χώρα μετά του οικείου στρατού απελθών τον βίον κατέστρεψε συν παντί τω αυτώ επομένω στρατεύματι. και ο Αμερ δε προς εμπύλιον εμπεισών στάσιν, του συνάρχοντος αυτώ επαναστάντος (ο του Σκληρού ούτος ελέγετο), προς τοις οικείοις είχε τον νουν και ετέροις πολεμείν ουκ ηκαίρει, μέχρις αν το αντίπαλον καταγωνισάμενος αδείας έτυχε. τότε γαρ εκεχειρίαν λαβών και άλλως ουκ ειδώς ηρμεμείν τω Καρβέα τε ήνωτο και κατά 'Ρωμαίων έξεισι πανσυδί. αντιστρατεύει δε κατ' αυτών ο της βασιλίδος αδελφός Πετρωνάς, την του δομεστικού των σχολών αρχήν διοικών, λόγω μεν τω πρεσβυτέρω αδελφώ Βάρδα προσήκουσαν, έργω δε παρ' αυτου διοικουμένην τω μη εκείνον σχολάζειν, αλλά περί την επιτροπήν του βασιλέως προσέχειν τον νουν. ούτος τοίνυν ο Πετρωνάς στρατηγός τυγχάνων των Θρακησίων αντιπαρατάττεται κατά τε Αμερ και του Καρβέα. όπως δε συνεπλάκη και οία έδρασε, κατά τον οικειόν τόπον η ιστορία δηλώσει.

{Στα μεν δυτικά μέρη της αυτοκρατορίας όλα έβαιναν ομαλά και η πολιτεία πορευόταν με βάση την ορθοδοξία. Η δε αυτοκράτειρα χαιρόταν με το γεγονός και ήταν ευχαριστημένη και, θέλοντας κατά κάποιον τρόπο να επαυξήσει το καλό, σκέφτηκε τους μανιχάιους που ζούσαν στα ανατολικά μέρη, αυτούς που στην καθομιλουμένη ονομάζονται παυλικιανοί από το όνομα των αιρεσιαρχών τους, να τους προσηλυτίσει στην ορθοδοξία ή, αν δεν μπορούσε να το πετύχει αυτό, να τους εξολοθρεύσει τελείως και να τους αφανίσει. Αυτή η πράξη της ήταν που γέμισε την οικουμένη με μεγάλες συμφορές, διότι εκείνοι οι οποίοι στάλθηκαν για να εκτελέσουν τη διαταγή αυτή (ήταν ο Λέων Αργυρός, ο Ανδρόνικος Δουξ και ο Σουδάλης), μη κάνοντας χρήση της εξουσίας τους με μετριοπάθεια, αλλά με αγριότητα, άλλους κρεμώντας τους σε ξύλα, άλλους εκτελώντας τους με ξίφος και άλλους τιμωρώντας τους με άλλα είδη ποινών, σκότωσαν με μεγάλη ποικιλία και πολλούς τρόπους βασανιστηρίων έως 100.000 άνδρες και δήμευσαν τις περιουσίες τους, αναγκάζοντας έτσι τους υπόλοιπους να στραφούν στην αποστασία. Ο τρόπος με τον οποίον ξεκίνησε η αποστασία ήταν ο ακόλουθος. Στρατηγός του θέματος των Ανατολικών ήταν ο Θεόδοτος Μελισσηνός και στην υπηρεσία του, με την ιδιότητα του πρωτομανδάτορα, βρισκόταν ένας άνδρας που ονομαζόταν Καρβέας και είχε συλληφθεί ως μανιχάιος. Αυτός, όταν έμαθε ότι ο πατέρας του είχε ανασκολοπιστεί, θεωρώντας την πράξη αυτή ως υπέρτατη συμφορά, κατέφυγε με άλλους 5.000 ομοπίστους του στον Αμερ, τον εμίρη της Μελιτηνής, και από εκεί στο χαλίφη της Βαγδάτης. Εκείνος τους υποδέχθηκε με μεγάλες τιμές και, αφού αντάλλαξαν διαβεβαιώσεις για την ασφάλειά τους, ύστερα από μικρό χρονικό διάστημα εισέβαλαν στην επικράτεια των Βυζαντινών. Αρχισαν λοιπόν να χιτίζουν και πόλεις, τη λεγόμενη Αργαούν και την Αμαρα, και, επειδή η αύξηση πληθυσμού ήταν εμφανής, καθώς κατέφευγαν προς αυτούς πολλοί μανιχάιοι που έως τότε κρύβονταν), προσέθεσαν στις δύο αυτές πόλεις και μια τρίτη, την οποίαν ονόμασαν Τεφρική. Έχοντας ως ορμητήρια τις πόλεις αυτές και συνεργαζόμενοι με τον Αμερ, εμίρη της Μελιτηνής, και τον Αλί, εμίρη της Ταρσού, διενεργούσαν συνεχώς και ανελέητα επιδρομές και λεηλασίες στα βυζαντινά εδάφη. Αλλά ο μεν Αλί εκστράτευσε με τις δυνάμεις του σε κάποια περιοχή της Αρμενίας και εκεί έχασε τη ζωή του ο ίδιος και όσοι στρατιώτες τον ακολούθησαν, ενώ ο Αμερ, έχοντας εμπλακεί σε εμπύλια διαμάχη όταν επαναστάτησε ο υπαρχηγός του (ο λεγόμενος γιος του Σκληρού), είχε το νου του στα δικά του προβλήματα και δεν ευκαιρούσε να πολεμάει και με άλλους, έως ότου κατανίκησε τον αντίπαλό του και μπόρεσε να πάρει ανάσα. Τότε, βρίσκοντας την ευκαιρία και αφού δεν μπορούσε ούτως ή άλλως να καθίσει ήσυχος, ενώθηκε με τον Καρβέα και εκστράτευσε με όλες τις δυνάμεις του εναντίον των Βυζαντινών. Για την αντιμετώπισή τους εκστράτευσε ο Πετρωνάς, αδελφός της αυτοκράτειρας, ο οποίος ασκούσε την εξουσία του δομεστικού των σχολών, η οποία θεωρητικά ανήκε στον Βάρδα, το μεγαλύτερο αδελφό, αλλά στην

Παυλικιανών Κράτος

πραγματικότητα την ασκούσε ο ίδιος, καθώς ο Βάρδας δεν προλάβαινε, μια και ήταν απασχολημένος ως επίτροπος του αυτοκράτορα. Αυτός λοιπόν ο Πετρωνάς, ο οποίος τότε διατελούσε στρατηγός του θέματος των Θρακισίων, βρέθηκε αντιμέτωπος με τις δυνάμεις του Αμο και του Καρβέα. Τον τρόπο με τον οποίον συνεπλάκη μαζί τους και τη δράση του θα τα εξιστορήσουμε όταν έλθει η ώρα τους.}

Ιωάννης Σκυλίτζης, Σύνοψις Ιστοριών, Thurn, I. (επιμ.), Iohannis Scylitzae Synopsis Historiarum (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 5, Berlin - New York 1973), 98, 82 - 99, 7:

Ἐκρινε γοῦν ἅμα τῷ βασιλείᾳ κατὰ τῶν Ἰσμηλιτῶν ἐκστρατεύσαι καὶ τοῦ τῆς Μελιτηνῆς ἀμηρεύοντος Ἀμερ, ἄρτι εἰς ἄνδρα τελούντι ἐξ ἀγενείων, ὡς δ' οὖν τῆς τῶν ἐναντιῶν ἐπέβησαν γῆς καὶ κατὰ τὰ Σαμόσατα ἐγένοντο (πόλις δὲ τὰ Σαμόσατα τῶν παρεμφρατιδίων, δυνάμει τε βριθούσα καὶ ἰσχύϊ), ταύτην ἐπεχείρουν πολιορκεῖν. Ἐμποησαμένων δὲ τῶν Σαρακηνῶν δειλίαν καὶ συγκεκρικλικῶν ἔνδον εαυτοῦς καὶ μηδενός ἐκπηδώντος τοῦ τείχους τάχα διὰ δειλίαν τῆς βασιλικῆς δυνάμεως, ἀμελῶς καὶ ἀφυλάκτως οἱ Ῥωμαῖοι διήγον. κατὰ δὲ τὴν τρίτην τῆς ἐφεδρείας ἡμέραν (ἡ κυρία δὲ ἦν καὶ πρώτη τῶν ἡμερῶν) τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ἐπιτελουμένης, ἐν ἡ τῶν θεῶν μετασχεῖν ἐμελλον μυστηρίων, τὰς πύλας οἱ Σαρακηνοὶ διαπετάσαντες καὶ μεθ' ὅπλων ἐκπετηδηκότες πάντοθεν ἐπιτίθενται τοῖς Ῥωμαίοις. οἱ δὲ τῷ ἀδοκίῳ καταπλαγέντες τῆς ἐπιθέσεως εὐθύς πρὸς φυγὴν ὤρμησαν. ἔνθα καὶ Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς μόλις πού τον ἵππον ἀναβάς ἐργωδῶς διεσώθη, τῆς ἀποσκευῆς πάσης τοῦ βασιλέως καὶ τῶν στρατιωτῶν ληφθεῖσιν παρὰ τῶν πολεμίων, τοῦ τῶν Μανιχαίων ἐξηγουμένου Καρβέα μάλλον τῶν ἄλλων ἀριστεύσαντος καὶ καταβαλόντος οὐ μόνον πολλοῦς τῶν ἀφανῶν τῆς στρατιάς, ἀλλὰ καὶ ζωγρία λαβόντος οὐκ ὀλίγους τῶν ἐπιφανῶν στρατηγῶν καὶ τουρμάρχας τῶν ἑκατὸν οὐκ ἐλάττους, ὧν οἱ μὲν ἄλλοι λύτρα δόντες ἀπελύθησαν, μόνος δὲ Σηῶν ὁ στρατηγός τῆ φυλακῆ ἐναπέψυξε.

{Ἐκρινε λοιπόν φρόνιμο νὰ συνεκστρατεύσει με τὸν αυτοκράτορα, ὁ ὁποῖος πρόσφατα εἶχε ἐνηλικιωθεῖ, ἐναντίον τῶν Ἀράβων καὶ τοῦ Ἀμο, ἐμῆς τῆς Μελιτηνῆς. Μόλις εἰσέβαλαν λοιπόν στὴν ἐχθρική ἐπικράτεια καὶ ἐφτάσαν στὰ Σαμόσατα (τὰ Σαμόσατα ἦταν μίᾳ ἀπὸ τὶς πόλεις πού βρῖσκονται στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτη, γεμάτη δύναμη καὶ ἰσχύ), ἐπιχείρησαν νὰ τὰ πολιορκήσουν. Οἱ Βυζαντινοὶ ἐνεργούσαν με ἀμέλεια καὶ χωρὶς νὰ παίρνουν προφυλάξεις, διότι οἱ Ἀραβες προσποιήθηκαν ὅτι δειλιάζουν, κλείστηκαν στὴν πόλη καὶ κανεὶς δὲν ἐβγαίνει ἀπὸ τὰ τείχη, φοβούμενοι δὴθεν τὴν αυτοκρατορική δύναμη. Ὁμως, τὴν τρίτη ἡμέρα τῆς πολιορκίας (ἡμέρα Κυριακή) καὶ ἐνῶ ἐτελεῖτο ἡ Θεῖα Κοινωνία καὶ ὅλοι ἐτοιμάζονταν νὰ μεταλάβουν τῶν ἀχράντων μυστηρίων, οἱ Ἀραβες ἀνοῖξαν διὰ πλάτα τὶς πύλες καὶ πῆδηξαν ἐξω πάνοπλοι καὶ ἐπιτέθηκαν στους Βυζαντινοὺς ἀπ' ὅλες τὶς μεριές. Οἱ δὲ Βυζαντινοὶ, ἔχοντας ἀιφνιδιαστεῖ ἀπὸ τὸ ἀπροσδόκητο τῆς ἐπίθεσης, τράπηκαν ἀμέσως σὲ φυγὴ. Τότε καὶ ὁ αυτοκράτωρ Μιχαὴλ μόλις πού πρόλαβε νὰ καβαλήσει τὸ ἄλογό του καὶ νὰ ἀποδράσει με πολλοὺς κόπους, ἐνῶ ὅλη ἡ αυτοκρατορική ἀποσκευὴ καὶ οἱ ἀποσκευῆς τῶν στρατιωτῶν ἐπέσαν στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν. Στὴ μάχη διακριθῆκε περισσότερο ἀπ' ὅλους ὁ Καρβέας, ὁ ἀρχηγός τῶν μανιχαίων, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον σκότωσε πολλοὺς ἀπλοῦς στρατιώτες, ἀλλὰ καὶ αἰχμαλώτισε πολλοὺς ἐπιφανεῖς στρατηγούς καὶ τουρμάρχα, ὄχι λιγότερους ἀπὸ ἑκατό. Ἀπὸ αὐτοῦς οἱ μὲν ἄλλοι ἔδωσαν λύτρα καὶ ἀφέθηκαν ἐλεύθεροι καὶ μόνον ὁ στρατηγός Σηῶν ξεψύχησε στὴ φυλακῆ.}

Ιωάννης Σκυλίτζης, Σύνοψις Ιστοριών, Thurn, I. (επιμ.), Iohannis Scylitzae Synopsis Historiarum (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 5, Berlin - New York 1973), 135, 1-13:

καὶ πρότερον μὲν κατὰ τῆς Τεφρικής, ἧς ὁ Χρυσόχειρ ἠγάτεο, ἐπ' ἀνδρεία καὶ συνέσει διαφέρειν δοκῶν καὶ σφόδρα τὰ Ῥωμαίων κατατρέχων καὶ ληϊζόμενος. κατὰ τούτου καὶ τῆς πόλεως ἐκστρατεύει ὁ βασιλεὺς. τοῦ δὲ μὴ υποστάντος τὴν ἐπέλευσιν, ἀλλ' εἰσὼ τειχῶν γενομένου, καταδραμών τὴν ὑπ' αὐτὸν ἀπασαν χώραν ὁ βασιλεὺς καὶ ληϊζόμενος, καὶ πρὸς αὐτῷ τῷ τείχει τῆς Τεφρικής ἔθετο τὴν παρεμβολήν, διὰ προσεδρείας μακρὰς ελεῖν τὸ ἔρυμα οἰηθεῖς. ἐπεὶ δὲ κατενόησε πάντοθεν καταχωρωμένον αὐτό, καὶ ἀνέλπιστον ἦν ἀλωθθῆναι πολιορκία (ἤδη γὰρ κατεδήδοτο καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ἀναγκαῖα), ἔλυσε τὴν πολιορκίαν, τὰ πλησιάζοντα τῇ Τεφρική φρούρια ἐκπορθήσας, τὴν Ἀβαρὰν, τὸν Κοπτὸν, τὴν Σπάθην καὶ ἄλλα πολλὰ.

{Πρῶτα ἐπιτέθηκε ἐναντίον τῆς Τεφρικής, ἀρχηγός τῆς ὁποίας ἦταν ὁ Χρυσόχειρ, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴ φήμη ἐξαιρετικά γενναίου καὶ συνετοῦ ἀνδρα καὶ διενεργούσε συχνές ἐπιδρομές καὶ λεηλασίες ἐναντίον τῶν βυζαντινῶν ἐδαφῶν. Ἐναντίον αὐτοῦ καὶ τῆς πόλης τοῦ ἐκστράτευσε ὁ αυτοκράτορας (Βασίλειος Α'). Καθὼς ὁ Χρυσόχειρ δὲν ἀντέξε τὴν ἐπίθεση καὶ κλείστηκε μέσα στὰ τείχη, ὁ αυτοκράτορας ἐπέδραμε καὶ λεηλάτησε ὅλα τὰ ἐδάφη πού βρῖσκονταν ὑπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ Χρυσόχειρα, στρατοπεδεύοντας ἐξω ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ τείχη τῆς Τεφρικής, ἐλπίζοντας νὰ καταλάβει τὶς οχυρώσεις τῆς κατόπιν μακροχρόνης πολιορκίας. Ἐπειδὴ ὁμως ἀντιλήφθηκε ὅτι ἡ πόλη ἦταν ἰσχυρὰ οχυρωμένη ἀπὸ παντοῦ καὶ δὲν ὑπῆρχε ἐλπίδα νὰ καταληφθεῖ κατόπιν πολιορκίας– διότι ἤδη εἶχαν καταστραφεί ὅλα τὰ ἐφόδια πού βρῖσκονταν στὴν ὑπαιθρο– ἔλυσε τὴν πολιορκία, καταλαμβάνοντας τὰ φρούρια στα

Παυλικιανών Κράτος

περίχωρα της Τεφρικής, την Άβαρα, τον Κοπτό, τη Σπάθη και πολλά άλλα.)

Ιωάννης Σκυλίτζης, *Σύνοψις Ιστοριών*, Thurn, I. (επιμ.), *Iohannis Scylitzae Synopsis Historiarum (Corpus Fontium Historiae Byzantinae 5, Berlin - New York 1973)*, 138, 65-140, 40:

Τω δ' ἐπιόντι χρόνω του των Μανιχαίων εξηγουμένου Χρυσόχειρος εις την των Ῥωμαίων εμβαλόντος βαρεί στρατώ και ταύτην ληϊζομένου αποστέλλει κατ' αυτού συνήθως ο βασιλεύς τον των σχολών εξηγουμένον. ούτος δε πάντα τον Ῥωμαϊκόν στρατόν συμπαρειληφώς, επειδή σταδαία μάχη κρίναι το παν δειλία, παρείπετο τέως αυτώ από τινος διαστήματος και τας μερικές ανείργε καταδρομάς και ου συνεχώρει κατά της χώρας αδεώς διασκιδνασθαι. ως ουν τα μεν δρων, τα δε απρακτών ο βάρβαρος ήδη και της προς τα οίκοι επανόδου εμέμνητο, και μετά λείας συχνής υπέστρεψεν, ο δομέστικος των σχολών δύο των στρατηγών αφώρισε, τον τε του Χαρσιανού και των Αρμενιακών, μετά της περι αυτόν δυνάμεως έκαστον συμπαρομαρτείν τω Χρυσόχειρι άχρι του λεγομένου Βαθυρρύακος, κακείθεν ει μεν επαφήσει, φησί, κατά των Ῥωμαϊκόν ορίων στρατόν, δήλα θέσθαι αυτώ τα περι τούτου, ει δ' οίκαδε αμεταστρεπτί βαδίζειεν, εάσαντας τούτον αύθις επανελθειν προς αυτό. εσπέρας ουν καταλαβούσης, και του βαρβαρικού στρατεύματος γεγονότος κατά τον Βαθυρρύακα αυλισαμένου τε κατά την του όρους υπώρειαν, των δε ειρημένων στρατηγών κατασχόντων τα τούτου μετεωρότερα και το μέλλον αποσκοπούντων, εμπίπτει τις έρις περι πρωτείων και άμιλλα τοις των δύο θεμάτων στρατιώταις. οι μεν γαρ του Χαρσιανού εαυτοίς τα της ανδρείας ενίσταντο αρμόζειν πρωτεία, έμπαλιν δε εαυτοίς οι Αρμενιακοί. ως ουν επί πλείστον εχώρει τα της φιλονεικίας και προς το μέγαλαυχον εκάτερον έρρεπε των ταγματών, ενταύθα δη λέγεται παρά τινος λεχθήναι του των Αρμενιακών συστήματος, ως "ίνα τι μάτην, ω συστρατιώται, απρεπώς θρασυνόμεθα, εξόν τοις έργοις αναμφισβήτητον αρετήν επιδείξασθαι, οι πολέμιοι γαρ ου μακράν, και έξεστιν επί των έργων φανήναι τους αριστείς." τους τοιούτους τοίνυν λόγους διενωτισθέντες οι στρατηγοί και την προς ανδρείαν ορμήν κατανοήσαντες του λαού, καταμαθόντες δε και την από του τόπου βοήθειαν, ότι εξ υπερδεξίων μέλλουσιν επιτίθεσθαι τοις πολεμίοις εν κοίλω κειμένιοις τόπω, διχή διαιρούσι την δύναμιν. και το μεν έκκριτον ταύτης άχρις εξακοσίων μετ' αυτών γε των στρατηγών προσβαλείν εκρήθη τω των βαρβάρων στρατώ. το δε λοιπόν και ευαρίθμητον της Ῥωμαϊκής στρατιάς εις δόκησιν πλήθους αυτώ που συσκεύασαντες προς τα μετέωρα και σύνθημα δόντες, ίν' όταν ουτοι προσβάλωσι τοις εχθροίς, κακείνον ουν αλαλαγμό μέγιστω και σάλπιγγιν εκπληκτικήν βοήν αναρρήξωσι, συνεπηχούντων και των ορέων, και ούτως αφανώς διά της νυκτός τη στρατοπεδεία των εχθρών πλησιάζωσι. και τοιούτου δοθέντος συνθήματος, ούπω του ηλίου τας ακρωρείας αυγάζοντος, βοή στιβαρά παιανίσαντες και το "σταυρός νενίκηκε" συμβοήσαντες επιτίθενται τοις εχθροίς, συνεπαλαλαξάντων από του όρους και των λοιπών. ευθύς ουν οι βάρβαροι των ανεπίστω καταπλαγέντες και μήτε συστήναι, μήτε το επιόν πλήθος, όσον εστί, λαβόντες καιρόν κατιδείν, μήτ' άλλο το σωτήριον εαυτοίς εκ του παραχρήμα βουλεύσασθαι, ώρμησαν προς φυγήν. των ουν διωκόντων Ῥωμαίων και τους μη συνόντας επιβωμένων στρατηγούς και τα τάγματα και τον των σχολών αφηγούμενον, καθάπερ αυτοίς συνετέτακτο, και των φευγόντων εις πλείονα συλελουμένων φόβον και ταραχήν, συνέβη μέχρι μιλίων τριακόντα γενέσθαι την δίωξιν και τον μεταξύ χώρον απείροις καταστρωθήναι νεκροίς. τότε δη και ο αναιδής Χρυσόχειρ ουν ολίγοις φεύγων των μετ' αυτου, επει καταδιώκειν έγνω Ῥωμαϊόν τινα Πουλάδην την προσηγορίαν, ον αιχάλωτον έλαβέ ποτε κατά την Τεφρικήν και διά αστεισμόν και χάριτα και συνήθη είχε και γνώριμον, θεασάμενος αυτόν και γνωρίσας, επιστραφείς: "τι σοι", φησί, "ω άθλιε, διεπραξάμην, Πουλάδη, κακόν, ότι με ούτω καταδιώκεις μανιωδώς επιθυμών ανελείν;" ο δε συντόμως υπολαβών: "των ευεργεσιών σου, πάτρων, την αμοιβήν", έφη, "αποδοúναι σοι κατά την παρούσαν ημέραν πεποιθώς ειμι εν θεώ." ο μεν ουν προήει οία τις εμβρόντητος και βεβλαμένος τας φρένας, ο δε εφείπετο μετ' ευτολμίας νεανικής. τάφρω δε βαθεία ο διωκόμενος εντυχών και υπερπηδήσαι ταύτην τον ίππον μη συγχωρών βάλλεται κατόπιν παρά του Πουλάδη φθάσαντος κοντώ κατά της πλευράς. και ο μεν ευθέως περιδινηθείς τω αλγήματι κατερρύη του ίππου, των δε ουν αυτώ τις (Διακονίτζης τούτω ην το επώνυμον) του ίππου ρίψας εαυτόν επιμελείας ηξίου τον πεσόντα, τοις τε οικείοις γόνασι την εκείνου κεφαλήν επιθείς και το συμβάν οδυρόμενος. εν τοσούτω δε προσγίνονται τω Πουλάδη και έτεροι, και καθαλλόμενοι των ίππων την του Χρυσόχειρος αποτέμνουσι κεφαλήν ήδη θανατώντος και εκλιμπάνοντος. δεσμούσι δε και τον Διακονίτζην και τοις άλλοις αιχμαλώτοις συγκαταλέγουσιν. ευθύς ουν ευαγγελία προς τον βασιλέα εκπέμπονται, μεθ' ων ην και η του Χρυσόχειρος κεφαλή. πεσόντος ουν του Χρυσόχειρος συναπεμαράνθη πάσα η ανθύσα της Τεφρικής ευανδρία. και τα μεν κατά την Τεφρικήν τοιούτον έσχε το τέλος, και εν ώρα μιá η επί μείζον δόξης αρθείσα ύψος των Μανιχαίων πληθύς ωσει καπνός διελύθη.

{Το επόμενο έτος, καθώς ο Χρυσόχειρ, ο αρχηγός των μανιχαίων, εισέβαλε με ισχυρό στρατεύμα στα βυζαντινά εδάφη και τα λεηλατούσε, ο αυτοκράτορας στέλνει εναντίον του, όπως συνήθιζε, το διοικητή του τάγματος των σχολών. Αυτός πήρε μαζί του το σύνολο των βυζαντινών στρατευμάτων, αλλά, καθώς φοβόταν να διακινδυνεύσει τα πάντα σε μάχη εκ παρατάξεως, ακολουθούσε το Χρυσόχειρα από κάποια απόσταση, περιορίζοντας τις μικρής κλίμακας επιδρομές του τελευταίου και μη επιτρέποντάς του να διασπείρει άφοβα τις δυνάμεις του στην ύπαιθρο. Όταν λοιπόν ο βάρβαρος, άλλα πράττοντας και άλλα μην μπορώντας να πράξει, αποφάσισε να επιστρέψει στα εδάφη του και βάδιζε φορτωμένος πολλά λάφυρα, ο δομέστικος των σχολών διέταξε δύο στρατηγούς, αυτούς του Χαρσιανού και των Αρμενιακών, να ακολουθήσουν με τις δυνάμεις τους το

Παυλικιανών Κράτος

Χρυσόχειρα έως τον λεγόμενο Βαθυρρούακα και, αν από εκεί στείλει στρατεύματα κατά των παραμεθόριων βυζαντινών επαρχιών, να ενημερώσουν τον ίδιο το δομέστικο, αν όμως βαδίζει κατευθείαν προς την πατρίδα του να τον αφήσουν και να γυρίσουν πίσω. Το στρατεύμα των βαρβάρων έφτασε στον Βαθυρρούακα και στρατοπέδευσε στους πρόποδες του όρους. Ενώ δε οι προαναφερθέντες στρατηγοί είχαν εγκατασταθεί στις κορυφές του όρους και σκέφτονταν τις επόμενες ενέργειές τους, ξεσπάει κάποια φιλονικία και άμιλλα ανάμεσα στους στρατιώτες των δύο θεμάτων για το ποιο είναι καλύτεροι, διότι οι μεν στρατιώτες του Χαρσιανού υποστήριζαν ότι σε αυτούς ανήκει το πρωτείο της γενναιότητας, οι Αρμενιάκοι πάλι υποστήριζαν το ίδιο για τους εαυτούς τους. Καθώς λοιπόν η φιλονικία έπαιρνε μεγάλες διαστάσεις και οι άνδρες των δύο στρατιωτικών σωμάτων προχωρούσαν σε μεγαλοστομίες, στο σημείο αυτό λέγεται ότι ένας από τους στρατιώτες του θέματος των Αρμενιανών είπε: «Συνάδελφοι, γιατί μάταια αποθρασυνόμαστε σε σημείο απρέπειας; Υπάρχει τρόπος να δείξουμε αναμφισβήτητη ανδρεία με τα έργα, καθώς ο εχθρός δεν είναι μακρυνά και μπορούν με τις πράξεις να φανούν οι γενναίοι». Ακούγοντας τα λόγια αυτά και καταλαβαίνοντας την προθυμία των στρατιωτών να δείξουν γενναιότητα, βλέποντας επίσης τη στρατηγική αξία της τοποθεσίας και ότι επρόκειτο να επιτεθούν από ψηλά σε εχθρούς που βρίσκονταν σε κοιλάδα, οι στρατηγοί χώρισαν το στρατεύμα σε δύο μέρη. Τους πλέον επίλεκτους, οι οποίοι ήσαν περίπου 600, οι στρατηγοί αποφάσισαν να τους οδηγήσουν οι ίδιοι στην επίθεση εναντίον του στρατού των βαρβάρων. Το άλλο τμήμα της στρατιάς των Βυζαντινών, το μικρότερο, το τοποθέτησαν κάπου εκεί στην κορυφή και έλαβαν τα μέτρα τους ώστε να δίνει την εντύπωση μεγάλο πλήθος, συμφωνώντας εκ των προτέρων σε ένα σύνθημα με το οποίο, όταν το πρώτο τμήμα θα προσέβαλλε τους εχθρούς, οι άνδρες του δεύτερου τμήματος θα προκαλούσαν τρομερή βοή με αλαλαγμούς και ήχους σαλπίγγων, έτσι ώστε να αντιλαλούν τα γύρω βουνά. Έτσι προετοιμασμένοι οι Βυζαντινοί, πλησιάζουν στο στρατόπεδο των εχθρών υπό την κάλυψη της νύχτας. Όταν δόθηκε το συμφωνημένο σύνθημα, και ενώ ο ήλιος δεν είχε ξεπροβάλει ακόμη από τις κορυφογραμμές, φωνάζοντας δυνατά και κραυγάζοντας όλοι μαζί την ιαχή «σταυρός νενίκηκε» επιτέθηκαν στους εχθρούς, ενώ ταυτοχρόνως οι υπόλοιποι φώναζαν και αυτοί από το βουνό. Αμέσως λοιπόν οι βάρβαροι, έχοντας αιφνιδιαστεί από την ξαφνική επίθεση και μη έχοντας καιρό να αμυνθούν ή να υπολογίσουν τον αριθμό των επιτιθεμένων, μήτε μπορώντας άμεσα να σκεφθούν κάτι σωτήριο για αυτούς, τράπηκαν σε φυγή. Καθώς οι Βυζαντινοί που τους καταδίωκαν φώναζαν συνέχεια και τους υπόλοιπους στρατηγούς των θεμάτων και τα τάγματα και το δομέστικο των σχολών, που δεν ήσαν παρόντες στη μάχη, οι παυλικιανοί έφευγαν κυριευμένοι από μεγαλύτερο φόβο και ταραχή. Η καταδίωξη κράτησε επί 30 μίλια και ο ενδιάμεσος χώρος στρώθηκε με αμέτρητα πτώματα. Τότε και ο θρασύδειλος Χρυσόχειρ, έχοντας τραπεί σε φυγή, μαζί με λίγους άνδρες της συνοδείας του, κατάλαβε ότι τον καταδίωκε κάποιος Βυζαντινός ονόματι Πουλάδης, που κάποτε ήταν αιχμάλωτος στην Τεφρική και ο Χρυσόχειρ τον είχε φίλο και συνοδό χάριν αστεϊσμού. Βλέποντάς τον και αναγνωρίζοντάς τον, στράφηκε προς τα πίσω και φώναξε: «Αθλιε Πουλάδη, τι κακό σου έκανα και με καταδιώκεις με τέτοια μανία, θέλοντας να με σκοτώσεις;». Ο δε Πουλάδης του απάντησε λακωνικά: «Αφέντη, πιστεύω στο Θεό ότι σήμερα θα σου ανταποδώσω τις ευεργεσίες σου». Ο μεν Χρυσόχειρ λοιπόν έτρεχε σαν εμβρόντητος και τρελός, ο δε Πουλάδης ακολουθούσε με νεανική τόλμη. Καταδιωκόμενος ο Χρυσόχειρ, φτάνει μπροστά σε μια βαθιά τάφρο, την οποία δεν άφησε το αλόγο του να την υπερπηδήσει. Εν τω μεταξύ, φτάνει και ο Πουλάδης και τον χτυπά με κοντάρι στα πλευρά. Ο Χρυσόχειρ, χάνοντας την ισορροπία του από το τραύμα, έπεσε από το αλόγο. Ένας από τη συνοδεία του (το όνομά του ήταν διακονίτζης) κατέβηκε αμέσως από το αλόγο του και ζήτησε να περιποιηθεί τον τραυματία, στηρίζοντας το κεφάλι του Χρυσόχειρα στα γόνατά του και κλαίγοντας για το συμβάν. Τη στιγμή εκείνη φτάνουν και άλλοι σε ενίσχυση του Πουλάδη, πηδούν από τα αλόγά τους και κόβουν το κεφάλι του Χρυσόχειρα, ο οποίος ήταν ήδη ετοιμοθάνατος και ξεψυχούσε, συλλαμβάνουν το διακονίτζη και τον βάζουν μαζί με τους άλλους αιχμαλώτους. Αμέσως λοιπόν αναγγέλλεται το χαρμόσυνο γεγονός στον αυτοκράτορα και μαζί αποστέλλεται και το κεφάλι του Χρυσόχειρα. Όταν λοιπόν σκοτώθηκε ο Χρυσόχειρ, παρήκμασε και όλη η έως τότε ακμάζουσα ανδρεία της Τεφρικής. Τα μεν γεγονότα τα σχετικά με την Τεφρική τέτοιο τέλος είχαν και μέσα σε μία ώρα ο λαός των μανιχαίων, ο οποίος είχε δοξαστεί πάρα πολύ, διαλύθηκε σαν καπνός.)

Χρονολόγιο

μεταξύ 811 και 820: Διωγμοί παυλικιανών από τους αυτοκράτορες Μιχαήλ Α' και Λέοντα Ε'. Ο Σέργιος-Τυχικός καταφεύγει με τους οπαδούς του στον εμίρη της Μελιτηνής, ο οποίος τους εγκαθιστά στο Αργαούν και την Άμαρα. Ίδρυση του κράτους των παυλικιανών

μεταξύ Σεπτεμβρίου 834 - Αυγούστου 835: Δολοφονία του Σεργίου-Τυχικού στο Αργαούν

843/844 (περίπου): Διωγμός των παυλικιανών από την αυτοκράτειρα Θεοδώρα. Ο Καρβέας καταφεύγει μαζί με το Χρυσόχειρα και άλλους στο κράτος των παυλικιανών

844 (περίπου): Ο Καρβέας νικά και αιχμαλωτίζει το Βυζαντινό δούκα Κάλλιστο

Παυλικιανών Κράτος

μεταξύ 844-856: Ο Καρβέας ιδρύει την πόλη της Τεφρικής ως νέα πρωτεύουσα του κράτους των παυλικιανών

851-853: Ετήσιες επιδρομές του Καρβέα στα βυζαντινά εδάφη

856: Οι Βυζαντινοί πολιορκούν ανεπιτυχώς την Τεφρική

άνοιξη 859: Ο Καρβέας νικά κατά κράτος τους Βυζαντινούς εμπρός από τα τείχη των Σαμοσάτων

860: Επιδρομή του Καρβέα στα βυζαντινά εδάφη του Πόντου

863: Θάνατος του Καρβέα στην Τεφρική. Ο Χρυσόχειρ διαδέχεται τον Καρβέα στην ηγεσία των παυλικιανών

863-869: Ο Χρυσόχειρ επιδράμει στα βυζαντινά εδάφη της δυτικής Μικράς Ασίας

869-870: Προτάσεις ειρήνης προς το Χρυσόχειρα από τον αυτοκράτορα Βασίλειο Α'

871: Ο Χρυσόχειρ αποκρούει επίθεση του Βασιλείου Α' εναντίον της Τεφρικής. Ο Βυζαντινός αυτοκράτορας καταλαμβάνει και καταστρέφει την Άμαρα και άλλα φρούρια του κράτους των παυλικιανών

872: Επιδρομή των Παυλικιανών στα βυζαντινά εδάφη της κεντρικής Μικράς Ασίας. Κατά την επιστροφή, ο Χρυσόχειρ δέχεται αιφνιδιαστική επίθεση από τους Βυζαντινούς στο Βαθύ Ρύακα και σκοτώνεται

873: Ο Βασίλειος Α' καταλαμβάνει και καταστρέφει το Αργαούν και άλλα φρούρια του κράτους των παυλικιανών

878: Οι Βυζαντινοί καταλαμβάνουν και ισοπεδώνουν την Τεφρική. Διάλυση του κράτους των παυλικιανών